

Barnets rett til å bli hørt

Fylkesnemndas praksis i omsorgsovertakelsessaker

Kandidatnummer: 962

Leveringsfrist: 25.4.13

Antall ord: 17977

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING.....	1
1.1	Emne og problemstilling.....	1
2	AKTUELLE BESTEMMELSER.....	2
2.1	Barnekonvensjonen.....	2
2.1.1	Om konvensjonen.....	2
2.1.2	Barns rett til å bli hørt, artikkel 12	3
2.2	Barnevernloven.....	4
2.2.1	Om barnevernloven og dens prinsipper.....	4
2.2.2	Barnets rett til å bli hørt etter barnevernloven § 6-3.....	10
2.2.3	Omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-12	14
2.2.4	Omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-8	19
2.2.5	Oppheving av omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-21	20
3	HVORDAN SKAL BARN HØRES?.....	23
3.1	Innledning	23
3.2	Barnets behov for å bli inkludert.....	23
3.3	Den utviklingsstøttende dialogen.....	24
3.3.1	Gjennomføring av barnesamtale.....	25
3.4	Lekobservasjon	26
3.5	Hvordan skal barnets mening komme frem?	27
3.5.1	Barnet kan høres direkte	27
3.5.2	Barnet kan høres gjennom en representant.....	27
3.5.3	Hvem kan være med i samtalen?.....	31
4	MATERIALE.....	33
4.1	Fylkesnemnda	33
4.2	Lagmannsretten	35
5	FYLKESNEMNDAS PRAKSIS	37

5.1	Har barnets alder innvirkning på om barnet blir hørt?	37
5.1.1	Saker om omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-8.....	38
5.1.2	Saker om omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12.....	39
5.1.3	Saker om opphevelse av omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-21	40
5.1.4	Sammendrag	41
5.2	Hvordan har barnet blitt hørt og hvilken vekt har barnets mening blitt tillagt?.....	41
5.2.1	Saker om omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-8.....	42
5.2.2	Saker om omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12.....	43
5.2.3	Saker om oppheving av omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-21	48
5.2.4	Vekten av barnets mening	51
5.2.5	Sammendrag	53
5.3	Barna som ikke høres – hva legger fylkesnemnda vekt på?	54
5.3.1	Vitneforklaringer	54
6	MITT INNTRYKK AV LAGMANNSRETTENS PRAKSIS.....	57
6.1	De eldste barna høres	57
6.2	Hvordan har barna blitt hørt og hvilken vekt har deres mening blitt tillagt?	57
7	AVSLUTNING.....	59
	KILDER	61

1 Innledning

1.1 Emne og problemstilling

Barn er avhengig av voksne som kan handle på deres vegne. Dette gjelder både barn som gruppe og på det individuelle plan for ett eller flere barn i enkeltsaker. Det finnes i dag flere bestemmelser om ulike rettigheter barn har. En svært viktig rettighet barn har er å kunne medvirke i saker som omhandler barnet selv. Barnets rett til å bli hørt står i FNs konvensjon om barns rettigheter av 20. november 1989 i artikkel 12 og er en viktig pådriver for barns rettssikkerhet.

I norsk rett er barnets rett til å bli hørt blant annet nedfelt i lov om barneverntjenester av 17. juli 1992 nr. 100, § 6-3, og i lov om barn og foreldre av 8. april 1981 nr. 7, § 31. Disse bestemmelsene skiller seg noe fra artikkel 12 i barnekonvensjonen, men går ut på det samme, at barn skal gis mulighet til deltakelse i saker som angår barnet selv.

Barnets rett til å bli hørt gjør seg gjeldende på flere områder, spesielt aktuelt er det i forbindelse med barnefordelingssaker og barnevernsaker.

Problemstillingen for oppgaven er hvordan fylkesnemnda praktiserer barnets rett til å bli hørt i barnevernsaker. Jeg vil undersøke hvilken betydning barnas alder har for at de skal bli hørt, på hvilken måte og av hvem barna høres av. Dette er en såkalt liten masteroppgave og fordi det er en begrensning for en slik oppgaves størrelse, vil jeg konsentrere meg om saker som gjelder omsorgsovertakelse etter barnevernloven §§ 4-8 og 4-12 og oppheving av omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-21. Jeg avgrenser mot øvrige barnevernstiltak.

Avslutningsvis vil jeg kort komme inn på lagmannsrettens praksis for å se om dens praksis skiller seg fra fylkesnemndas.

2 Aktuelle bestemmelser

2.1 Barnekonvensjonen

2.1.1 Om konvensjonen

FNs konvensjon om barns rettigheter, heretter kalt BK, ble vedtatt i 1989 og ratifisert av Norge i 1991. Gjennom lov 21. mai 1999 nr. 30 Menneskerettighetsloven § 2 nr. 4, ble FNs barnekonvensjon inkorporert i norsk rett i 2003.¹ Konvensjonen gjelder som norsk rett og har forrang dersom en bestemmelse i en norsk lov er uforenelig med en artikkel i barnekonvensjonen.

Konvensjonens kontrollorgan er FNs komité for barnets rettigheter (barnekomitéen). Hver stat må sende inn rapporter til komitéen hvor de redegjør for landets gjennomføring av konvensjonen. Rapportene blir gjennomgått av komitéen og blir så tema for møtet mellom komitéen og statene. Avslutningsvis skriver komitéen merknader til den enkelte stat i form av en rapport med komitéens bekymringer og anbefalinger.² Barnekomitéen gir også ut såkalte General Comments (generelle kommentarer) hvor den redegjør for hvordan de enkelte artiklene i BK skal tolkes³. En oversikt over de ulike generelle kommentarene er tilgjengelig på Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets nettside⁴. Barnekomitéen gav i 2009 ut en generell kommentar vedrørende tolkningen av artikkel 12 om barns rett til å bli hørt.⁵ Denne vil omtales som generell kommentar nr. 12 senere i oppgaven.

¹ Smith (2012) s. 27

² ibid s. 22-23

³http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/tema/barn_og_ungdom/the-un-convention-on-the-rights-of-the-c.html?id=678679

⁴<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/ryddemappe/temainnhold/generelle-kommentarer-fra-fns-barnekomit.html?id=573909>

⁵ <http://www.regjeringen.no/upload/BLD/Barnets%20rettigheter/Generell%20kommentar%2012.pdf>

2.1.2 Barns rett til å bli hørt, artikkel 12

Retten til å få gi uttrykk for egen mening i BK artikkel 12 regnes som ett av fire hovedprinsipper i barnekonvensjonen, sammen med retten til ikke-diskriminering i artikkel 2, prinsippet om barnets beste i artikkel 3 og retten til liv i artikkel 4. Konsekvensen av at det er et hovedprinsipp, er at rettigheten skal ligge i bakgrunn og gjelde ved tolkningen av de andre prinsippene i barnekonvensjonen.⁶ I tillegg er det en frittstående rettighet. Ordlyden i artikkel 12 er slik:

- 1. States Parties shall assure to the child who is capable of forming his or her own views the right to express those views freely in all matters affecting the child, the views of the child being given due weight in accordance with the age and maturity of the child.*
- 2. For this purpose, the child shall in particular be provided the opportunity to be heard in any judicial and administrative proceedings affecting the child, either directly, or through a representative or an appropriate body, in a manner consistent with the procedural rules of national law.*

Artikkel 12 er delt opp i to deler hvor den første er generell og går ut på at konvensjonsstatene skal gi barn rett til å gi uttrykk for sine synspunkter i alle forhold som angår dem. Disse synspunktene skal så vektlegges etter barnets alder og modenhet. Selv om bestemmelsen bruker betegnelse «his», «her» og «the child», noe som gir artikkel 12 et individuelt preg, har barnekomitéen uttalt at uttaleretten også gjelder for barn på gruppenivå.⁷ Del en av artikkel 12 knytter seg derfor til alle barn, også barn som gruppe og deres deltakelse i samfunnet i vid forstand.⁸ Barn som gruppe kan for eksempel være skolebarn, barn med funksjonshemninger, barn med skilte foreldre og barn på institusjoner.

Andre del, som skal tolkes i lys av første del, er en presisering av at retten også gjelder i administrativ saksbehandling som angår barnet. Det betyr i praktisk talt alle enkeltsituasjoner hvor et barn blir berørt av noe, for eksempel i retten eller i et

⁶ Sandberg (2012) s. 90

⁷ Søvig (2009) s. 79

⁸ ibid s.93

forvaltningsvedtak. Rettigheten kan utføres både direkte og gjennom en representant, på en måte som er i overenstemmelse med nasjonale saksbehandlingsregler.

2.2 Barnevernloven

2.2.1 Om barnevernloven og dens prinsipper

Barnevernloven av 1992 er en videreføring av barnevernloven av 17. juli 1953 nr. 14. Før den gjaldt lov om behandling av forsømte børn av 6. juni 1896, kalt «vergerådsloven», som var vår første barnevernlov.⁹ Ved 1953-loven ble det lagt vekt på at tiltak skulle være til barnets beste, slik at tvangstiltak bare skulle brukes når hjelpetiltak ikke førte frem.¹⁰ Dette ble videreført i dagens barnevernlov og den nye er for det meste en videreføring av den gamle, dog med noen nye bestemmelser og større adgang til barnets egen deltakelse i prosessen.

Barnevernretten har ulike prinsipper som må vurderes og vektlegges før eventuelle tiltak vedtas. Legalitetsprinsippet spiller en stor rolle i barnevernretten og kommer i tillegg til barnelovens egne prinsipper.

Enkelte av prinsippene må ses i sammenheng, men det er ikke sjelden at det oppstår kollisjon mellom dem og tvil om hvilket prinsipp som skal gis avgjørende vekt. Spesielt det biologiske prinsipp og prinsippet om barnets beste kan by på problemer, noe jeg kommer tilbake til. Det har frem til nå vært tre hovedprinsipper som har blitt vektlagt; mildeste inngreps prinsipp, prinsippet om barnets beste og det biologiske prinsipp. I den senere tid har det vært arbeidet med et nytt prinsipp i barnevernretten som jeg vil komme inn på.

⁹ Lindboe (2008) s. 37

¹⁰Ibid s. 38

2.2.1.1 Legalitetsprinsippet

Legalitetsprinsippet er et overordnet prinsipp som har grunnlovs rang. Det går ut på at inngrep fra myndighetene overfor borgerne krever lovhjemmel. Innbyggere skal blant annet føle seg trygge på at de ikke blir pågrepet av politiet eller blir avlyttet uten grunn. Legalitetsprinsippet gjør at det offentlige ikke kan gjøre inngrep overfor barn og foreldre uten deres godkjenning, med mindre det finnes en lovbestemmelse som tillater inngrepet. Jo mer inngripende et tiltak der, desto klarere lovhjemmel kreves. Et eksempel er at barnevernet ikke kan ta omsorgen for et barn fra foreldrene uten klar lovhjemmel.

2.2.1.2 Mildeste inngreps prinsipp

Barnevernloven bygger på det mildeste inngreps prinsipp som i hovedsak går ut på at de minst inngripende, frivillige tiltak, skal settes i gang før det kan bli aktuelt med kraftigere tvangstiltak¹¹. Prinsippet kommer til uttrykk ved flere av lovens bestemmelser, og jeg vil nevne noen av dem. I forhold til omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12 står det i annet ledd annet punktum at omsorgsovertakelse ikke skal skje dersom mindre inngripende hjelpetiltak kan skape tilfredsstillende forhold i hjemmet. Et eksempel kan være at omsorgssituasjonen i en familie blir god nok ved at familien får økonomisk bidrag og veiledning i hjemmet. I et slikt tilfelle skal det ikke fattes vedtak om omsorgsovertakelse.

Enda mer inngripende enn omsorgsovertakelse, regnes fratakelse av foreldreansvaret etter bvl. § 4-20. Nettopp av denne grunn ble omsorgsovertakelse uten tap av foreldreansvar beholdt som eget tiltak i loven av 1992.¹² Alternativet hadde vært å bestemme at foreldreansvaret skulle opphøre ved omsorgsovertakelsen.

Også hjelpetiltak etter bvl. § 4-4 baserer seg på mildeste inngreps prinsipp. Bestemmelsen deler behovet opp i to grader; tiltak som kan settes i gang av barnevernet dersom det er "særlig behov" og tiltak som kan pålegges foreldre av fylkesnemnda dersom

¹¹ Kjønstad, Syse (2012) s. 247

¹² Sandberg (2003) s. 42

det er ”nødvendig”.¹³ Barnehageplass kan være et hjelpetiltak, både som frivillig tiltak etter annet ledd og som pålegg til foreldrene etter fjerde ledd.

Ved spørsmål om oppheving av omsorgsovertakelse etter § 4-21 taler det mildeste inngreps prinsipp for at barnet skal flytte hjem, dersom foreldrene anses som gode nok omsorgspersoner. Den eneste grunnen for at tilbakeføring ikke skal skje er hvis barnet, på grunn av dets tilknytning til mennesker og miljø, kan få «alvorlige problemer» ved en tilbakeføring. I forarbeidene¹⁴ til barnevernloven kommer det frem at en tilbakeføring alltid vil kunne medføre problemer for et barn, men ved spørsmålet om tilbakeføring skal man også være oppmerksom på at tilknytning til biologiske foreldre kan være bra for barnet,¹⁵ slik at det biologiske prinsipp også spiller en rolle. «Alvorlige problemer» tolkes strengt og det må kreves forholdsvis krevende og vedvarende problemer for barnet.

2.2.1.3 Barnets beste

Barnets beste, BK art. 3, er barnekonvensjonens viktigste prinsipp og skal være avgjørende i et hvert spørsmål rundt barnet. Alle vedtak rundt barn skal kunne begrunnes med at vedtaket er til det beste for barnet. Artikkel 3 krever at statene gjennomfører prinsippet på alle aktuelle områder. Hva som er til et barns beste er ikke nevnt i konvensjonsteksten og vil variere mellom ulike land og kulturer.

I norsk rett er prinsippet om barnets beste satt inn i flere lover, blant annet i barneloven § 48 og i lov om adopsjon av 28. februar 1986 nr. 8 i § 2.

I barnevernloven er prinsippet om barnets beste plassert i § 4-1, som første bestemmelse i kapitlet om særlige tiltak. Stortingskomitéen ønsket å plassere prinsippet der for å tydeliggjøre det og *«komitéen understreket viktigheten av at det skal legges avgjørende*

¹³ l.c

¹⁴ Ot.prp. Nr. 44 (1991-1992) s. 51

¹⁵ Lindboe (2008) s. 126

*vekt på barnets beste ved valg av tiltak etter loven».*¹⁶ Barnets beste er også nedfelt i barnevernloven § 4-20 tredje ledd b) som et krav om at adopsjon bare kan skje dersom det er til barnets beste.

Dersom prinsippet om barnets beste ikke hadde stått i barnevernloven ville det på grunn av plasseringen i artikkel 3 i barnekonvensjonen likevel gjeldt fullt ut i Norge. Ved avgjørelsen av hva som er til det beste for barnet skal det ifølge § 4-1 annet punktum legges vekt på at barnet skal gis en stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen. Bestemmelsen skal gjelde for alle avgjørelser etter loven, men hensynet er likevel satt inn som vilkår i flere bestemmelser. Dette er trolig gjort for å understreke betydningen og viktigheten av at rettsadvokaten vektlegger det.

2.2.1.4 Det biologiske prinsipp

Det biologiske prinsipp går ut på at barn har best av å vokse opp sammen med biologiske foreldre. Begrunnelsen er at barn, allerede fra fosterstadiet, har en sterk biologisk tilknytning til sin mor og at denne tilknytningen er viktig å bevare. Slektskapet bør, etter det biologiske prinsipp, være sterkt og vare livet ut.

Prinsippet har hatt varierende grad av vekt opp gjennom årene, men det har likevel vært ansett for å være noe av det viktigste å ta hensyn til ved spørsmål rundt barn. I prinsippet ligger det at den biologiske tilknytningen er viktig selv om barnets familie ikke er optimal med hensyn til utdanning, økonomi, boforhold m.m.

I barnevernloven er det biologiske prinsipp spesielt kommet til uttrykk ved at hjelpetiltak etter bvl. § 4-4 er å foretrekke fremfor plassering i fosterhjem, institusjon eller omsorgssenter. Dette er ikke til hinder for at det likevel fattes akuttvedtak etter bvl. § 4-6 dersom situasjonen er uholdbar og ikke lar seg løse ved hjelpetiltak, for eksempel ved grov vold eller mye rus i familien. Utgangspunktet er likevel at barn har best av oppvekst i biologiske hjem. Etter bvl. § 4-21 skal omsorgsovertakelse oppheves når foreldre er i stand

¹⁶ ibid. s. 20

til å sørge for tilfredsstillende omsorg, hvilket betyr at omsorgsovertakelse som regel skal være midlertidig.

Prinsippet kommer videre til uttrykk ved at barn og foreldre har rett til samvær med hverandre etter bvl. §4-19, etter at omsorgsovertakelse har funnet sted. Samværsrett, begrunnet i det biologiske prinsipp, er hovedregelen. I mange dommer hvor det blir vedtatt samvær legger retten vekt på det positive i å vite noe om sitt opphav. Det kan være snakk om å kjenne foreldrene eller bare vite hvor foreldrene bor. For det siste er det ikke uvanlig at det bestemmes begrenset samvær to ganger i året à to timer. Det biologiske prinsipp kommer til uttrykk ved at barnet blir bevisst foreldrenes eksistens, selv om samværet er begrenset og det ikke knyttes sterke bånd knyttes.¹⁷

2.2.1.5 Barnets beste og det biologiske prinsipp i konflikt

Det er ikke alltid slik at det beste for barnet er å vokse opp hos biologiske foreldre. I så fall kommer prinsippene i konflikt med hverandre. Ifølge BK artikkel 3 gjelder barnets beste på absolutt alle områder som angår barnet, og etter bvl. § 4-1 skal det legges avgjørende vekt på tiltak som er til barnets beste. I mange saker er kontinuitet i omsorgen et problem hvor foreldre sliter. Det kan tenkes barn som krever spesiell omsorg og/ eller som trenger ekstra trygge og stabile familieforhold. Barnets beste taler da ofte for at barnet bør plasseres i fosterhjem, mens det biologiske prinsipp trekker i motsatt retning. Selv om det biologiske prinsipp har et svært solid feste i norsk barnerett, er det til syvende og sist barnets beste som skal gis avgjørende vekt. Et eksempel er FNV-2010-455-OSL hvor fylkesnemnda konkluderte med at foreldrene, som i lang tid hadde slitt med rusproblemer, ikke var gode nok omsorgspersoner og at det beste for barnet ville være å vokse opp i fosterfamilie. Omsorgsovertakelsen ble vurdert som langsiktig og det ble av den grunn gitt tilgang til svært få samvær, to ganger i året à to timer hver.

¹⁷ Om det biologiske prinsipp: Syse (2012) s. 245-246, Stang, *Det er barnets sak* (2007) s. 25-29 og Lindboe (2008) s. 19.

Rettspraksis viser at det biologiske prinsipp ikke alltid er til barnets beste ved spørsmål om samvær i forbindelse med omsorgsovertakelser. I mange av sakene har det vært foreldre med store, psykiske problemer som ofte er lite forenlig med å være tilfredsstillende omsorgspersoner. Dersom det ikke er overveiende sannsynlig at foreldrene vil bli friske, slik at barnet kan flytte hjem, vil det heller ikke være til barnets beste å ha mye samvær med foreldrene, som overnattinger og feriesamvær.

2.2.1.6 Ny tankegang i barnevernet, nytt prinsipp?

Regjeringen oppnevnte den 18. februar 2011 et utvalg som skulle utrede det biologiske prinsipp i barnevernet. På bakgrunn av hva nyere forskning på barns tilknytning til omsorgspersoner har vist, la utvalget frem et forslag om et nytt prinsipp i barnevernsaker. Utvalget skriver blant annet:

«Tilknytningsforskningen er blant de mest banebrytende bidrag innen utviklingspsykologien. Nyere forskning som har gjort tilknytningsbegrepet klinisk relevant, har vist at den tidlige relasjonsbyggingen er helt grunnleggende for barns vekst og utvikling. De har vist at utrygg tilknytning kan være hemmende for barns emosjonelle og kognitive utvikling. Alvorlig brist i tilknytnings- og relasjonsbyggingen kan føre til store psykiske problemer for barnet.» (...)
«Utvalget mener at tilknytningskvalitet er et grunnleggende vurderingstema i alt barnefaglig arbeid innen barnevernet. I nær sammenheng med dette viser nyere nevro-psykologisk og nevro-biologisk forskning at barnehjernens vekst og utvikling når de over lengre tid eksponeres for stressende og angstfremkallende omgivelser blir påvirket negativt. Dette skader blant annet barnets emosjonsregulering og kognitive utvikling. Til sammen viser denne forskningen at samspillet mellom barn og omsorgspersonene er så avgjørende for barns utvikling og fungering at den må tillegges avgjørende vekt i beslutningsprosessen om bosted, samvær, tilbakeføring i barnevernsaker og tiltak.»¹⁸

¹⁸ NOU 2012. Nr.5 6.5.2 Barns behov for utviklingsstøttende tilknytning

Utvalgets forslag innebærer et «utviklingsstøttende tilknytningsprinsipp», som skal veie mer enn det biologiske prinsipp i saker der tilknytnings- og relasjonskvaliteten mellom barnet og dets foreldre er svak, slik at den skaper problemer for barnets utvikling.¹⁹

Det nye prinsippet vil trolig kollidere med det biologiske prinsipp på flere måter. Ser vi på omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12 vil et utviklingsstøttende tilknytningsprinsipp ikke være forenlig med det biologiske prinsipp i saker hvor mor har hatt et rusproblem, men har vært nykter den siste tiden av svangerskapet fordi hun har et ønske om å kunne ta seg av barnet selv. Slik praksisen er nå, etter 2. ledd annet punktum, skal det biologiske prinsipp gis så stor vekt at det i overnevnte eksempel kunne være mulig å sette inn hjelpetiltak og oppfølging i stedet for omsorgsovertakelse og eventuelt adopsjon. Det nye prinsippet vil derimot vektlegge viktigheten av stabilitet og god voksenkontakt fra dag én og av den grunn kunne trekke mot større tiltak for å sikre at barnet får en meget god start og tilknytning til en eller flere personer som vet å bidra til en god utvikling for barnet.

Når det gjelder tilbakeføring etter bvl. § 4-21 er hovedregelen at barnet skal hjem til biologiske foreldre i samsvar med det biologiske prinsipp. Det må være stor fare for langsiktige, alvorlige problemer for barnet ved en tilbakeførsel for at det skal kunne bli boende i fosterhjemmet. Det nye prinsippet vil trolig tale for at unntakets krav til alvorlige problemer blir lavere. Barnets tilknytning til fosterfamilien, skolen og venner vil bety mer enn viktigheten av tilbakeflytting til den biologiske familien.

2.2.2 Barnets rett til å bli hørt etter barnevernloven § 6-3

2.2.2.1 Innledning

Barn har visse rettigheter under saksbehandlingen av saker som barnet blir berørt av. Barnets rett til å bli hørt er nedfelt i bvl. § 6-3 første ledd. Ordlyden er slik:

¹⁹ l.c

«Et barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i sak som berører ham eller henne. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet.

Et barn kan opptre som part i en sak og gjøre partsrettigheter gjeldende dersom det har fylt 15 år og forstår hva saken gjelder. Fylkesnemnda kan innvilge et barn under 15 år partsrettigheter i særskilte tilfeller. I sak som gjelder tiltak for barn med atferdsvansker eller tiltak for barn som kan være utsatt for menneskehandel, skal barnet alltid regnes som part.»

Bestemmelsen går ut på at barnet skal få mulighet til å gi uttrykk for sin mening i saker som angår barnet, før det tas en avgjørelse. Barnet skal gis informasjon i forkant og deretter gis en mulighet til å kunne komme med sin mening. Denne informasjonen må være tilpasset barnet, både med tanke på alder og modenhet. Barnets psyke kan bety mye for hva slags informasjon og på hvilken måte den skal gis, uavhengig av barnets alder. Et sårbart barn vil kunne ha behov for en annen fremstilling av saken enn et psykisk sterkt barn. Å unngå å informere barnet er lite hensiktsmessig. Som Stang skriver: *«Mangel på informasjon for å skåne barnet kan virke mot sin hensikt på den måten at barnet i stedet lager «skrekkfantasier» om barnevernets engasjement i familien.»*²⁰

2.2.2.2 Har alle barn rett til å bli hørt?

2.2.2.2.1 Barn over 7 år

Tidligere opererte barnevernloven med en nedre aldersgrense på tolv år for barns rett til å bli hørt. Denne ble senket til syv år da FNs barnekonvensjon ble inkorporert i norsk rett i 2003.²¹ Barnekomitéen er negativ til aldersgrenser og i generell kommentar nr. 12 anbefaler de konvensjonslandene til å unngå slike, da det er lett å ikke høre barna som faller under en nedre aldersgrense. Dersom det skal være en aldersgrense anbefaler

²⁰ Stang (2007) s. 45

²¹ Lindboe (2008) s. 193, se lov av 1.august 2003

komitéen at denne kombineres med en rettighet også for yngre barn som kan ha synspunkter.

Barn fra syv år og oppover har etter bvl. § 6-3 en absolutt rett til å uttale seg. Dette kommer frem i første ledd første punktum. Det innebærer at alle barn over syv år skal gis muligheten til å komme med sine innspill i enhver sak som angår barnet. Hvorfor den nedre grensen ble satt til akkurat syv år er usikkert. Kirsten Sandberg sa på en forelesning at psykologer har uttalt at grensen synes å være satt tilfeldig.²²

2.2.2.2.3 Hva med de yngre barna?

For barn som er under 7 år sier bestemmelsen at disse skal gis uttalerett i den grad de «er i stand til å danne seg egne synspunkter». Dette må vurderes i hvert enkelt tilfelle, men at barn kan uttrykke en mening fra de er helt små, er det nå enighet om.

“The Committee wishes to emphasize that article 12 applies both to younger and to older children. As holders of rights, even the youngest children are entitled to express their views, which should be “given due weight in accordance with the age and maturity of the child” (art. 12.1). Young children are acutely sensitive to their surroundings and very rapidly acquire understanding of the people, places and routines in their lives, along with awareness of their own unique identity. They make choices and communicate their feelings, ideas and wishes in numerous ways, long before they are able to communicate through the conventions of spoken or written language.”²³

I utdraget over legger barnekomitéen vekt på at også yngre barn er i stand til å kommunisere og komitéens uttalelse bør vektlegges når barn blir berørt i barnevernsaker, selv om de generelle kommentarene til barnekomitéen ikke er rettslig bindende.²⁴ I forhold til små barn med dårlig utviklet språk krever høring andre former for kommunikasjon. En

²² Sandberg, forelesning, (2012)

²³ Generell kommentar nr. 7 (2005) Punkt 14. “Respect for the views and feelings of the young child”

²⁴ Smith (2012) s. 25

anerkjennelse av ikke-verbale former for kommunikasjon er viktig. Det finnes ulike måter man kan høre barna, de vanligste er ved hjelp av lek, kroppsspråk og tegning. Når det gjelder lek kan det for eksempel være snakk om rollespill eller bruk av dukker eller figurer som representerer medlemmene i barnets familie.²⁵

Det er ikke noe krav om at barnet er i stand til å gi noen mening om alle spørsmål rundt saken eller en detaljert beskrivelse av sine ønsker. Dersom et barn kan danne seg synspunkter på deler av en sak er det nok.

2.2.2.3 Rett, ingen plikt

Barnets rett til å bli hørt, er nettopp en rettighet. Dersom barnet ikke ønsker å uttale seg har det mulighet til å si nei. Det er imidlertid viktig å tilrettelegge for barnet og ufarliggjøre situasjonen, slik at barnet har større mulighet for å åpne seg. Hvem som gir informasjon og skal høre barnet kan ha mye å si. Å snakke med barnet på en måte som er tilpasset barnets alder og situasjon er viktig for å få barna til å uttrykke seg. Barnevernspedagoger har utdanning og erfaring i å snakke med barn. For noen barn føles det likevel tryggere om foreldrene kan være med. For andre barn kan det være vanskelig å uttale seg når foreldrene er til stede.²⁶ Barnet kan lett oppleve lojalitetskonflikt i forhold til foreldrene og fosterhjemmet.²⁷ Dersom barnet ønsker å uttale seg med en annen trygg voksen til stede under høringen, bør det være anledning til det. En lærer som barnet kjenner godt kan være en egnet person.

Det viktigste er at det er barnet som selv bestemmer om det ønsker å uttale seg om saken og eventuelt i hvilken utstrekning. I den grad høringen kan legges opp på en måte som gjør at barnet er villig til å gi uttrykk for sin mening bør dette etterstrebes.

²⁵ Se punkt 3.4

²⁶ Strandbu (2010)

²⁷ Sandberg, forelesning, (2012)

2.2.2.4 Vekten av barnets mening

I bvl. § 6-3 første ledd andre punktum står det at barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet. Et barn skal gis partsrettigheter når det har fylt 15 år, jf. annet ledd. Barn som nærmer seg denne alderen bør få tillagt sin mening stor vekt. Barnets mening kan imidlertid ikke alltid gis avgjørende vekt, da denne kan komme i konflikt med barnets beste, jf. § 4-1. Dersom det i fylkesnemnda er oppe et spørsmål om omsorgsovertakelse av et barn og barnet ønsker å bli boende hjemme, kan ikke barnets mening gis avgjørende vekt dersom det ikke vil være til barnets beste å bli værende i det biologiske hjemmet. Noe annet er at barnets mening i en slik sak eventuelt kan bidra til at det blir vedtatt en utvidet samværsordning slik at barnets ønske blir ivaretatt i en viss grad. Et lite barn kan også ha sterke meninger som bør vektlegges. Det må skilles mellom reelle ønsker og meninger fra barnets side og mer svevende og varierende ytringer.

2.2.2.5 Hva når barnet ikke høres?

Regelen om at barn skal kunne høres er plassert i lovens kapittel om saksbehandlingsregler. Utgangspunktet er som sagt at barn skal få gitt uttrykk for sin mening dersom det er over 7 år, eller yngre dersom det er i stand til å gi uttrykk for sine meninger. Dersom barnet ikke får anledning til å bli hørt er dette en feil ved saksbehandlingen som kan påberopes ved en anke.

2.2.3 Omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-12

2.2.3.1 Generelt om omsorgsovertakelse

Selv om utgangspunktet foreløpig²⁸ er at barn har det best med å vokse opp hos biologiske foreldre, er ikke alle foreldre egnede omsorgspersoner. En omsorgsovertakelse etter barnevernloven går ut på at det offentlige, barneverntjenesten, overtar hovedansvaret for

²⁸ Se 2.2.1.6

barnets oppvekst.²⁹ Omsorgsovertakelse er tvangsvedtak og et av de mest inngripende tiltak som kan gjøres overfor foreldre og barn. Lovhjemmelen er plassert i barnevernloven § 4-12 som oppstiller fire alternative vilkår for omsorgsovertakelse. I tillegg til bestemmelsens vilkår, må barnets beste, jf. § 4-1, vurderes. Selv om vilkårene for omsorgsovertakelse er oppfylt, kan det bare skje dersom det er til det beste for barnet.

Som nevnt i pkt. 2.2.1.2 innebærer ikke en omsorgsovertakelse at foreldrene automatisk mister foreldreansvaret. Innholdet i foreldreansvaret etter barneloven § 30 blir likevel svært beskåret, da det blir fosterhjemmet eller institusjonen hvor barnet blir plassert som kommer til å gi den primære omsorgen for barnet.

2.2.3.2 De fire alternative vilkår for omsorgsovertakelse

Barnevernloven § 4-12 sitt første alternative vilkår lyder slik:

a) dersom det er alvorlige mangler ved den daglige omsorg som barnet får, eller alvorlige mangler i forhold til den personlige kontakt og trygghet som det trenger etter sin alder og utvikling,

Vilkåret går ut på at den daglige omsorgen er for dårlig, hvilket kan være mangel på mat, klær, skolemateriell, stell og hygiene, eller at barnet mangler en forutsigbar og stabil tilknytning. Dersom omsorgsovertakelse ønskes fattet etter dette alternativet, har som regel barnet vært utsatt for lite tilfredsstillende omsorg over lengre tid, noe som gjerne har blitt observert av ansatte i barnehage, skole, helsepersonell eller naboer.

I mange saker får barn ofte en slags voksenrolle fordi de må kompensere for foreldrenes manglende omsorg. Dette kalles parentifisering³⁰ og kan være av både praktisk og emosjonell art. Eksempelvis kan storesøster begynne å ta seg av lillesøster ved å sørge for å smøre matpakke, finne frem klær, rydde i hjemmet, følge til barnehagen og trøste.

²⁹ Lindboe (2008) s. 84

³⁰ Se blant annet NOU 2012 nr. 5 6.6.4 Praktisk og psykisk omsorgssvikt

Storesøster selv får ingen hjelp. Belastningen for henne blir stor og fører ofte til både emosjonelle og skolefaglige problemer.

Andre alternative vilkår lyder slik:

b) dersom foreldrene ikke sørger for at et sykt, funksjonshemmet eller spesielt hjelpetrengende barn får dekket sitt særlige behov for behandling og opplæring,

Alternativet kan benyttes dersom foreldrene ikke sørger for tilpasset behandling og opplæring til et barn med spesielle fysiske eller psykiske behov. Slike tilfeller bør som regel søkes tilfredsstilt gjennom mindre inngripende tiltak etter §§ 4-10 eller 4-11, men dersom dette ikke er nok, kan omsorgen overtas etter andre alternativ. Begrepet ”sykdom” i det alternative vilkåret omfatter både somatiske sykdommer og psykiske problemer³¹

Tredje alternative vilkår lyder slik:

c) dersom barnet blir mishandlet eller utsatt for andre alvorlige overgrep i hjemmet,

Tredje alternativ hjemler omsorgsovertakelse når barnet utsettes for vold i hjemmet. Vilket i andre ledd om at omsorgsovertakelse bare kan vedtas når mindre inngripende tiltak ikke gir barnet tilfredsstillende oppvekstvilkår,³² gjelder også for dette alternativet. Hjelpetiltak er imidlertid neppe nok dersom barnet blir mishandlet av foreldrene. Det skilles likevel trolig enda i noen grad mellom ”lette klaps”, som tidligere var tillatt i oppdragelsesøyemed, og annen vold.

Ved lov av 6. februar 1987 nr. 11 ble barnelova § 30 endret slik at vold mot barn ble ulovlig. Bestemmelsen skulle imidlertid forstås slik at foreldre hadde rett til å bruke lettere klaps over hender eller baken som ledd i oppdragelsen, noe som fremkom av lovforarbeidene på side 7. i Ot.prp. nr. 8 (1986-87).³³ Etter den såkalte Klappe-dommen, HR-2005-1865-A, ble fysisk avstraffelse av barn et hett tema. Ved endringslov av 9. april 2010 nr. 13 fikk barnelova § 30 en ny setning som gjør det klart at fysisk avstraffelse heller ikke er tillatt i oppdragelsesøyemed.

³¹ Lindboe (2008) s. 88

³² Se punkt 2.2.3.3

³³ Hennum (2012) s. 316

Et eksempel på at vold i mindre grad ikke nødvendigvis gir grunnlag for omsorgsovertakelse er LB-2011-57052. Omsorgen av en seks år gammel gutt var alt overtatt som akuttvedtak etter § 4-6 på grunn av sterk mistanke om vold. Faren hadde slått gutten med et belte, men hadde så flyttet fra familien. Gutten hadde sagt at moren også hadde slått ham noen ganger, men gutten ønsket likevel sterkt å flytte hjem til moren og søstrene sine. Da moren samtykket til avlastningshjem for gutten og veiledning for seg selv, og guttens ønske ikke så ut til å komme av ytre påvirkning³⁴, kom retten frem til at omsorgen ville være god nok i guttens biologiske hjem. Dette var en stadfestelse av fylkesnemndas vedtak.

Vilkåret i § 4-12 c) brukes også i tilfeller hvor det mistenkes at barn har blitt seksuelt misbrukt av familiemedlemmer. Selv om en person er frifunnet for påstand om incest etter straffeloven § 197 kan fylkesnemnda eller retten likevel mene at det er sannsynlig at seksuelt misbruk har funnet sted.

Siste alternative vilkår lyder slik:

d) dersom det er overveiende sannsynlig at barnets helse eller utvikling kan bli alvorlig skadd fordi foreldrene er ute av stand til å ta tilstrekkelig ansvar for barnet

Dette alternativet er en fremtidsvurdering av foreldrenes generelle omsorgsevne. Forarbeidene³⁵ sier at alternativet hovedsakelig er egnet der foreldrene er tilbakestående eller har alvorlige sinnslidelser³⁶. Ut fra rettspraksisen som jeg har gjennomgått ser det ut til at alternativ d) i praksis ofte blir brukt i tilfeller der foreldrene er narkomane og gis små sjanser for rehabilitering.

³⁴ LB-2011-57052 s. 9

³⁵ Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) s.42

³⁶ Lindboe (2008) s. 89

Det må være ”overveiende sannsynlig” at barnet vil ta skade for at omsorgsovertakelse etter alternativ d) skal kunne være aktuelt. I forarbeidene³⁷ kommer det klart frem at det er foreldrenes omsorgsevne som skal vurderes, ikke hvordan de selv er.³⁸ Likevel vil det ofte være nettopp foreldrenes personlighet som har betydning under vurderingen, fordi den kan være uforenlig med å ha omsorgen for et barn. Mor eller far kan være svært utagerende, aggressive eller uforutsigbare. Foreldre kan også være ekstremt selvopptatte eller likegyldige, slik at de ikke greier å ivareta primære omsorgsoppgaver som å få barnet til barnehage og skole, påse at barnet har riktig klær til årstiden og sørge for riktig ernæring.

2.2.3.3 Nødvendighetsvilkåret

Annet ledd i bvl. § 4-12 oppstiller et absolutt vilkår som må være oppfylt i tillegg til minst ett av de alternative vilkårene. Mildeste inngreps prinsipp kommer frem ved at omsorgsovertakelse bare skal skje dersom det er ”nødvendig ut fra den situasjonen barnet befinner seg i” og at et slikt tiltak bare kan fattes dersom ikke mindre inngripende tiltak kan skape en tilfredsstillende omsorgssituasjon. Det kan da være snakk om ordinære hjelpetiltak etter § 4-4, som for eksempel leksehjelp, støttekontakt, hjelp til foreldrene i hjemmet eller besøkshjem for barnet. De hjelpetiltakene som er listet opp i § 4-4 er ikke uttømmende. Andre alternative tiltak er tiltak for å sikre medisinsk undersøkelse og behandling etter § 4-10 eller tiltak etter § 4-11 for å sikre at barn som trenger spesiell opplæring eller behandling, men som ikke får det av sine foreldre, mottar det av barneverntjenesten. Nødvendighetsvilkåret gjør at enkelte tilfeller som isolert sett faller inn under et eller flere av de alternative vilkårene likevel ikke kan gi grunnlag for omsorgsovertakelse fordi omsorgsovertakelse ikke blir sett på som nødvendig.³⁹

³⁷ Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) s. 33

³⁸ Lindboe (2008) s. 90

³⁹ l.c.

2.2.4 Omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-8

Barnevernloven § 4-8 gjelder forbud mot flytting av barn og vedtak om omsorgsovertakelse når barn bor utenfor hjemmet. Andre ledd åpner for omsorgsovertakelse av barn som allerede bor hos andre enn sine foreldre og av nyfødte barn. Bestemmelsen lyder slik:

Dersom det er overveiende sannsynlig at flyttingen vil føre til en situasjon eller risiko for barnet som nevnt i § 4-12 første ledd, kan det treffes vedtak om omsorgsovertakelse for barnet. Et slikt vedtak kan treffes også før et nyfødt barn er flyttet til foreldrene. § 4-12 annet og tredje ledd gjelder tilsvarende.

Med flytting menes det at barnet flytter tilbake til foreldrene sine. Barn som bor utenfor hjemmet kan være plassert hos andre av foreldrene eller av barnevernet som hjelpetiltak etter bvl. § 4-4 femte ledd med foreldrenes samtykke. For et nyfødt barn innebærer omsorgsovertakelse at barnet blir tatt med fra fødestuen av barnevernet og til et fosterhjem eller beredskapshjem.

Å frata foreldre omsorgen for et barn som i utgangspunktet er plassert midlertidig hos andre eller for et nyfødt barn er særdeles inngripende tiltak. Vilåret er derfor at det må være «overveiende sannsynlig» at barnet vil komme i en omsorgssviktsituasjon som i § 4-12, dersom det flytter hjem til foreldrene.

Nødvendighetsvilåret i § 4-12 annet ledd må også være oppfylt for vedtak etter § 4-8. Dette betyr at andre alternativer må vurderes først, for eksempel opphold på mødre hjem hvor mor kan gis opplæring i hvordan hun skal ta seg av barnet og hvilke behov barnet har. I tilfeller hvor barnet har vært bortplassert kortere enn to år gjelder de samme vilkårene.

I de tilfeller hvor barnet har vært plassert utenfor hjemmet i mer enn to år, gis det større adgang til omsorgsovertakelse etter § 4-8 tredje ledd:

Selv om vilkårene etter § 4-12 ikke er til stede, kan det treffes vedtak om omsorgsovertakelse dersom plasseringen har vart i mer enn to år, og barnet har fått slik tilknytning til mennesker og miljø der det er, at det etter en samlet vurdering må antas at flyttingen kan føre til alvorlige problemer for barnet.

Kravet er at barnets tilknytning til mennesker og miljø på plasseringsstedet er så stor at det må antas at flytting fra plasseringsstedet kan gi barnet alvorlige problemer.

Sist, men ikke minst, må tiltaket være til barnets beste, jf. § 4-1, for at omsorgsovertakelse kan skje.

2.2.5 Oppheving av omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-21

Etter bvl. § 1-3 første ledd opphører vedtak om omsorgsovertakelse når barnet fyller 18 år, da tiltak etter loven som hovedregel bare kan fattes for barn under myndighetsalder. Omsorgsovertakelse skal imidlertid også oppheves etter § 4-21 når det er «overveiende sannsynlig at foreldrene kan gi barnet forsvarlig omsorg». Det betyr i praksis at det må ha skjedd en forandring av omsorgssituasjonen i forhold til hvordan den var da vedtaket ble fattet.⁴⁰ Det kan for eksempel tenkes at foreldrene ble fratatt omsorgen på grunn av rusmisbruk, men at de etter en tid har sluttet å ruse seg slik at deres omsorgsevner er betydelig forbedret. Som regel er det biologiske foreldre som fremsetter krav om opphevelse av omsorgsovertakelsen, men noen ganger er det også barnevernet. Det skjer også at partene fremsetter likelydende påstand om opphevelse av omsorgsovertakelse. Det er ikke snakk om å vurdere om de biologiske foreldrene er bedre egnet som omsorgspersoner enn fosterhjemmet eller institusjonen, vilkåret er bare at omsorgen må være forsvarlig.⁴¹ I en dom fra høyesterett ble det sagt på denne måten: *«Det er etter barnevernloven ikke avgjørende om fosterforeldrene må anses mer skikket som omsorgspersoner enn foreldrene, eller at barnets bopel må antas å være bedre i fosterhjemmet.»*⁴² Det er ikke vanskelig å tenke seg at et fosterhjem hvor foreldrene har høy utdanning og god økonomi, av mange blir sett på som en bedre omsorgsbasis enn biologiske foreldre uten utdanning og fast inntekt, men det holder altså at omsorgssituasjonen er god

⁴⁰ Lindboe (2008) s. 125

⁴¹ Lindboe (2008) s. 125

⁴² HR-1996-86-B s. 1693

nok. God nok kan situasjonen ofte bli med ulike hjelpetiltak som foreldreveiledning, leksehjelp, avlastningshjem og økonomisk støtte.

I første ledd annet punktum er et unntak som sier at barnet ikke skal flyttes hjem dersom dets tilknytning til mennesker og miljø på plasseringsstedet er så sterk at det vil kunne føre til alvorlige problemer for barnet dersom det blir flyttet. At problemene må være alvorlige betyr at det ikke holder med kortvarige eller rent trivielle problemer.⁴³ Som Lindboe skriver⁴⁴ må det ikke foreligge en direkte skadevirkning, det holder at det er en mulighet eller risiko for skade. Når barnet har sin primære tilknytning til fosterforeldrene, skal det mer til for at omsorgsovertakelsen kan oppheves etter § 4-21, enn når barnet også har tilknytning til sine biologiske foreldre.⁴⁵ Momenter som er av betydning er om barnet generelt er trygt og tillitsfullt eller innesluttet, nervøst eller svært sårbart. Et psykisk sterkt barn må man kunne forvente tåler et miljøskifte bedre enn et psykisk mindre sterkt barn. I hvert enkelt tilfelle må det foretas en konkret vurdering av barnets tilknytning til fosterhjemmet og hvordan en eventuell flytting vil påvirke barnet. Selv om det ikke er fosterforeldrenes hensyn som skal vektlegge, har de etter bestemmelsen en uttalerett før et omsorgsovertakelsesvedtak oppheves. Fosterforeldrene kan gi verdifull informasjon om hvordan barnet fungerer på ulike områder.

I følge § 4-21 andre ledd skal et krav om opphevelse av vedtak om omsorgsovertakelse ikke behandles dersom saken har vært oppe i fylkesnemnda eller domstolene det siste året. Dette kan bidra til å gi barnet mer ro. En runde i fylkesnemnda eller retten kan være en stor påkjenning for barnet. Også i tilfeller hvor barnet selv ikke møter i nemnda eller retten på grunn av dets lave alder kan det bli påvirket av omsorgspersonenes sinnsstemning. Dette kan føre til usikkerhet for barnet rundt bostedssituasjonen og lojalitetskonflikt overfor fosterforeldre og biologiske foreldre.

⁴³ Se punkt 2.2.1.2

⁴⁴ Lindboe (2008) s. 126

⁴⁵ Sandberg (2003) s. 236

Liknende hensyn kan tenkes bak bestemmelsen i § 4-21 siste ledd som sier at dersom tidligere fremsatt krav om opphevelse av omsorgsovertakelsesvedtak har blitt avslått med den begrunnelse at det vil kunne føre til alvorlige problemer for barnet, kan det ikke kreves ny behandling av spørsmålet med mindre dokumentasjon på «vesentlige endringer i barnets situasjon» foreligger.

3 Hvordan skal barn høres?

3.1 Innledning

Utgangspunktet er at barn har en lovfestet rett i bvl. § 6-3 til å bli hørt i saker som angår barnet selv. Barne- og likestillingsdepartementet laget i 2009 en veileder⁴⁶, «Snakk med meg!» og en film⁴⁷ om å snakke med barn i barnevernet. Forskning hadde da vist at barn i liten grad ble inkludert når vedtak som angikk dem skulle fattes⁴⁸. Veilederen beskriver hvordan man bør snakke med barn for å få dem til å fortelle og hvordan en samtale med barn bør forberedes og gjennomføres. Veilederen er, sammen med barnepsykologisk litteratur, en aktuell kilde for hvordan barn kan høres, da det ellers er skrevet lite om dette.

3.2 Barnets behov for å bli inkludert

At barn skal bli hørt, betyr ikke at barnets mening skal gis avgjørende vekt i det aktuelle spørsmålet. En måte å beskrive barns rettighet etter BK art. 12 og bvl. § 6-3 på er å si at barn har rett til å medvirke. Dette gjøres ved at barn gis anledning til å gi uttrykk for sine meninger i saker som omhandler dem. Barn oppfatter som regel mer av det som skjer rundt dem, for eksempel vold- og rusproblematikk i hjemmet, enn hva voksne tror. Barna kan da ha tanker som bør bearbeides sammen med en voksen.

Barns medbestemmelse dreier seg mye om den voksnes kompetanse, herunder tolkningsevne, samtaleføring og formidling av barnets syn.⁴⁹ En god samtale bidrar til at barnet føler seg inkludert og sett. Følelsen av å være inkludert kan imidlertid være betinget

⁴⁶ Snakk med meg! En veileder om å snakke med barn, Barne- og likestillingsdepartementet (2009)

⁴⁷ <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/aktuelt/nyheter/2009/snakk-med-meg-.html?id=571171>

⁴⁸ Snakk med meg! (2009) s. 9, (hvem som står for forskningen oppgis ikke).

⁴⁹ Haugli (2009) s. 182

av at den voksne tror på barnet.⁵⁰ Dersom barnet møtes av en anerkjennende voksen, føler barnet at det blir involvert og barnets følelse av egenverdi og selvrespekt styrkes.⁵¹

3.3 Den utviklingsstøttende dialogen

Veilederen er i utgangspunktet laget for ansatte i barneverntjenesten, men passer også for andre som skal snakke med barn og må kunne ses på som en mal for hvordan en samtale med barn i forbindelse med sak for fylkesnemnda og retten bør foregå.

Veilederen beskriver fra side 17-22 en måte å føre en samtale med barn på som den kaller «den utviklingsstøttende dialogen». Jeg velger å kalle det en samtale, selv om det også er meningen at små barn som ikke har et velutviklet språk skal kunne høres på denne måten. Veilederens forslag til samtalsens struktur vil jeg beskrive kort under punkt 3.3.1.

Barnets alder kan si noe om hva barnet er opptatt av. En fireåring er opptatt av og vil spørre om andre ting enn en åtteåring. Dersom samtalelederen er kjent med hva hver aldersgruppe typisk er opptatt av, vil det være enklere å planlegge samtalen og å sette seg inn i barnets tenkemåte. Ifølge veilederen på side 22 er barn mellom ett og fire år opptatt av konkrete spørsmål og beskrivelser, mens de som er litt eldre, opp til ni år lurer på hva som er rett og galt og om ting er rettferdig eller ikke. Barn i alderen åtte til 13 år kan ha spørsmål som dreier seg om fiksjon kontra realisme, og fra de er tolv år vil de for eksempel ha spørsmål knyttet til egen identitet. Eksempler på dette er tidlig plasserte fosterbarn og adopterte barn som lurer på hvor de kommer fra og hvorfor foreldrene ikke ville ha dem.

⁵⁰ Stang (2007) s. 46

⁵¹ Snakk med meg! (2009) s. 10

3.3.1 Gjennomføring av barnesamtale

Samtalen bør starte ved at den voksne ser hvor barnet har sitt fokus og rette sin oppmerksomhet mot det. Det kan være en tegning barnet holder på med, et bilde eller noe barnet sier. En alternativ tilnærming er å rette sin oppmerksomhet mot barnets sinnsstemning. Når barnets oppmerksomhetspunkt blir vist interesse, vil barnet føle seg viktig og bli interessert i å prate med den voksne. Hvordan barnet oppfører seg og hva det retter sin oppmerksomhet mot vil variere. Barnet kan være sky eller nysgjerrig, innesluttet eller pratsomt, lei seg eller sint. Det viktigste er at den voksne ser barnet og lar barnets sinnsstemning og oppmerksomhetspunkt være avgjørende for hvordan samtalen skal legges opp.

For at barnet skal ønske å fortsette en samtale med den voksne, er det behov for at noe som opptar barnet blir tilført samtalen slik at den blir interessant for barnet. Dette er det den voksne som må tilføre og det kan enten være i form av kommentarer, spørsmål om eller beskrivelser av det barnet sier. For eksempel kan den voksne bekrefte og utdype barnets setning, dersom den er knapp, og stille et åpent spørsmål for å få barnet til å fortsette å fortelle.

Når samtalen skal starte er det viktig at den voksne gir barnet anledning til å gjøre seg kjent med rommet. I veiledningsfilmen forteller psykologspesialist Haldor Øvreeide at barnet bør få lov til å rusle rundt, bli vist hvor det kan sitte og få tilbud om noe å drikke. Dette er enkle grep som kan gjøre situasjonen mindre skummel for barnet. For at barnet skal kunne få sagt det barnet har på hjertet, trenger det ro og tålmodighet fra den voksne. Barnet vil føle seg tryggere når den voksne ikke stopper barnet når det snakker, men derimot lar barnet uttrykke seg i sitt tempo for å så gjenta det barnet har sagt for å vise at han eller hun lytter og interesserer seg for hva barnet sier.

Den voksne bør fortelle barnet hva som kommer til å skje og hva de skal snakke om. Veilederen anbefaler at man sier klart hvorfor barnet er der og hva den voksne ønsker å finne ut. For eksempel kan den voksne si: «Du kan henge jakken din på knaggen og sette deg i sofaen, mens jeg går ut på kjøkkenet for å hente saft til oss. Når jeg kommer tilbake vil jeg at vi skal snakke om hvordan det er hjemme hos deg.» Den voksnes ledelse må være

fleksibel, ved at barnet blir lyttet til og får tid til å områ seg før det forteller. Deretter må barnet få respons og oppfølgende spørsmål.

3.4 Lekobservasjon

Dersom et barn har vanskeligheter med å forklare seg abstrakt kan det være enklere for barnet å fortelle ved hjelp av figurer som representerer de ulike menneskene barnet har en relasjon til. Dette blir da en lek for barnet hvor personen som hører barnet observerer og kan komme med spørsmål til handlingen i barnets lek og gjenta det barnet sier om figurene for å bekrefte fortellingen. Slik lekobservasjon er ifølge barnepsykiaterne Grøholdt, Sommerschild og Garløv den mest benyttede individuelle undersøkelsesmetoden i barnepsykiatrien⁵².

*«(...) Gjennom denne leken avspeiler de sin indre verden og viser indirekte hvordan de opplever seg selv og omverdenen og forsøker å møte og mestre tilværelsen. I symbolsk form er barnets lek dets fremste uttryksmiddel og gir en unik mulighet til å stille hypoteser om barnets konfliktområder. Leken gir også et bilde av personlighetsstrukturens sterke og svake sider».*⁵³

Det finnes også andre metoder for å høre barn ved direkte observasjon Dette kan gjøres ved bruk av bilder som barnet kan assosiere omkring eller ved at barnet tegner. En tegning vil kunne gi uttrykk for barnets følelser og opplevelser, noe den voksne som hører barnet kan bruke for å stille spørsmål. Det er en kjent sak at barn som opplever krig uttrykker dette ved å tegne soldater, jagerfly og raketter. På samme måte vil et barn som opplever mye bråk, alkohol og kjefting i hjemmet kunne uttrykke dette ved å for eksempel tegne mange tomflasker og mennesker med sure fjes.

Felles for disse måtene å høre et barn på er at de ivaretar barnets mulighet til å formidle sin opplevelse av verden. Som beskrevet over i punkt 2.2.2.2.3 gjorde barnekomitéen det

⁵² Grøholdt, Sommerschild, Garløv, (2008) s. 409-410

⁵³ l.c

klart i sin generelle kommentar nr. 7 i 2005 at barn har egne meninger lenge før de kan uttrykke seg verbalt og skriftlig og at også disse barna skal høres.

3.5 Hvordan skal barnets mening komme frem?

3.5.1 Barnet kan høres direkte

BK. art. 12 nr. 2 sier at høringen av barnet enten kan skje direkte eller gjennom en representant. I generell kommentar nr. 12 pkt. 35 anbefaler imidlertid barnekomitéen at barn høres direkte, der det lar seg gjøre.

Barnevernloven § 6-3 annet gir barnet rett til å uttale seg direkte for fylkesnemnda når det har fylt femten år og dermed regnes som part i saken. Yngre barn kan i spesielle tilfeller innvilges partsrettigheter av fylkesnemnda. Det kan for eksempel tenkes at en moden fjortenåring som ønsker partsrettigheter blir gitt dette. HR-1999-133-K viser imidlertid at det ikke alltid er slik. I kjennelsen ble en fjortenårings ønske om å få tildelt partsrettigheter avvist med den begrunnelse at jentas eget syn på behovet om å være part ikke var avgjørende for om det forelå et særskilt tilfelle. I tillegg mente retten at jentas syn ville komme frem selv om hun ikke hadde partsrettigheter.⁵⁴ Barn under femten år regnes etter bvl. § 6-3.2.3 alltid som part dersom det er snakk om tiltak for barn med atferdsvansker eller tiltak for barn som kan ha vært utsatt for menneskehandel.

3.5.2 Barnet kan høres gjennom en representant

For et barn kan det være skremmende å uttale seg direkte i fylkesnemnda eller i retten. Lokalet er ukjent og det er fremmede mennesker der. Dette kan bidra til at barnet blir nervøst og innesluttet, slik at det blir vanskelig å uttale seg fritt. Av den grunn er det ofte en bedre løsning at barnets mening blir formidlet av en annen. Generell kommentar nr. 12 sier

⁵⁴ HR-1999-133-K s. 493

at foreldre er de mest opplagte til å representere barnet og dets mening.⁵⁵ Det er imidlertid stor fare for interessekonflikt. For foreldre kan det være vanskelig å holde seg nøytrale, ettersom de som regel har sterke følelser og meninger rundt saken. Spesielt vanskelig er det å tenke seg at foreldre i en barnevernssak skal klare å representere barnet på en nøytral måte og skille mellom egne interesser og barnets.⁵⁶ Av denne grunn er det enklest om saksbehandleren i barnevernet hører barnet. Dette synet støttes av Sandberg.⁵⁷ Saksbehandleren kan høre barnet på en slik måte som er beskrevet i punkt 3.3, eventuelt også ved bruk av lekobservasjon.⁵⁸ Barnets mening formidles deretter til fylkesnemnda.

Det er flere som kan representere barnet og videreformidle barnets mening. Nedenfor vil jeg si litt om noen av de vanligste måtene å representere barn på. Jeg gjør oppmerksom på at det er anledning til at barnet blir hørt og representert av flere, for eksempel både barnevernets saksbehandler, en talsperson og en sakkyndig.

3.5.2.1 Barnets talsperson

Ved endringslov av 11. juni 1993 nr. 70 fikk barnevernloven i § 7-4 en bestemmelse om barnets talsperson. Forskrifter⁵⁹ kom samme år. Bestemmelsen ble senere flyttet til § 7-9 hvor den står i dag. Det er ingen plikt for fylkesnemnda å oppnevne talsperson for barnet, men det kan gjøres. Da bestemmelsen om talsperson kom, mente komitéflertallet at barnet skulle få talsperson dersom det ytret et ønske om det.⁶⁰ Departementet svarte imidlertid med at barneverntjenesten skulle avgjøre oppnevning av talsperson selv, uten at barnets mening skulle være avgjørende.⁶¹

⁵⁵ General Comment nr. 12 punkt 36 s, 12

⁵⁶ Sandberg, (2010) s. 59

⁵⁷ i.bid s. 57

⁵⁸ Se punkt 3.4

⁵⁹ Forskrift om barnets talsperson i saker som skal behandles i fylkesnemnda av 22.12.1993

⁶⁰ Lindboe (2008) s. 199

⁶¹ l.c.

Nylig kom en ny forskrift⁶² som medfører enkelte endringer. Til forskjell fra tidligere sier § 1 annet ledd nå at barnets ønske om å få oppnevnt talsperson skal tillegges stor vekt, og dersom barnet ikke ønsker talsperson, skal dette være avgjørende. Barnevernet skal ifølge § 2 informere barnet om muligheten til å få talsperson tidlig i saksprosessen. Dette er en ny bestemmelse, selv om informasjon også var viktig tidligere.

I § 3 kommer det frem at talspersonen skal ha erfaring fra å jobbe med barn og skal velges ut fra en opparbeidet liste. I spesielle tilfeller kan en person som ikke står på listen oppnevnes dersom barnet har et særlig tillitsforhold til denne personen. Dette kan for eksempel være barnets lærer, eller førskolelærer. Videre sier § 3 at talspersonen ikke kan være ansatt i organet som behandler saken og talspersonen bør heller ikke ha nær tilknytning til noen som sakens avgjørelse vil ha betydning for. Av den grunn må man se bort i fra at en fosterforelder kan oppnevnes som talsperson for sitt fosterbarn, selv om barnet har et særlig tillitsforhold til denne personen.

Før 1. mars 2013, da forskriften trådte i kraft, var talspersonens oppgave å fremstille saken fra barnets synsvinkel i tillegg til å gi sin selvstendige vurdering av saken, etter å ha snakket med barnet. Lindboe kritiserte kombinasjonen av å tale barnets syn og å gi sitt eget syn på saken fordi det kompliserer oppgaven som talsperson.⁶³ Han mente også at barnet må bli forklart talspersonfunksjonen ved første møte.⁶⁴ Et barn som fullt ut er informert vil sannsynligvis være tryggere i de tilfeller hvor sakens utfall strider mot barnets ønske, enn hvis barnet tror at talspersonen kun skal informere om barnets mening og jobbe for at det blir hørt. I slike tilfeller tenker jeg at barnet kan føle seg sveket av talspersonen.

Forskriftens § 5 sier nå at talspersonen skal informere barnet om ordningen og nå bare redegjøre for barnets mening. Dette skal gjøres skriftlig, noe som trolig vil være positivt, fordi en unngår unøyaktigheter og feil som kan oppstå i fylkesnemnda og retten når talspersonen ikke husker alt.

⁶² Forskrift om barnets talsperson i saker som skal behandles i fylkesnemnda av 18.2.2013

⁶³ *ibid.* s. 198

⁶⁴ *l.c.*

I ankesaker oppnevnes sjelden talsperson. Talspersoner kan imidlertid føres som vitner og barnets syn forut for fylkesnemndsvedtaket kan da redegjøres for.

3.5.2.2 Dommeravhør

En mellomløsning av at barnet uttaler seg direkte og uttaler seg gjennom en representant, er et såkalt dommeravhør hvor fylkesnemndsleder eller en dommer for retten selv hører barnet, utenfor forhandlingsmøtet eller rettsalen. Høringen kan da foregå i et rom som er innredet med tanke på å være et rom for høring av barn. Der kan det være leker, tegnesaker, sofa og bord som får rommet til fremstå som innbydende og lite skremmende for barn. Regjeringsadvokaten sa, i forbindelse med innføringen av bestemmelsen om talsperson i loven, at en samtale mellom fylkesnemndsleder og barnet også kan finne sted hjemme hos barnet.⁶⁵ I materialet som jeg har gjennomgått er det imidlertid ikke foretatt et eneste dommeravhør i barnets hjem.

Dommeravhør av barn er vanlig i forbindelse med straffesaker og for saker etter barnelova, men for rene barnevernssaker er hyppigheten lavere. I et av vedtakene som jeg har undersøkt, FNV-2912-229-HSF, ble det brukt dommeravhør i forbindelse med en voldssiktelse mot guttens far. I guttens egen sak ble det ikke foretatt noe nytt dommeravhør, men han fikk oppnevnt en talsperson. På samme måte hadde tre barn vært i dommeravhør i FNV-2012-172-TRO. Der hadde de forklart at de hadde blitt utsatt for vold fra begge foreldrene. Disse barna var henholdsvis syv, 11 og 14 år. Det kommer frem at barna ga detaljerte beskrivelser av hendelser i dommeravhøret, hvilket tyder på at den form for høring fungerte godt. Fylkesnemnda la særlig stor vekt på de to eldste guttenes forklaringer, som ble støttet av den yngste gutten.⁶⁶

Dersom det er en dommer eller fylkesnemndsleder som skal høre barnet, mener Sandberg, at han eller hun bør ha med seg en sakkyndig eller annen egnet person i samtalen

⁶⁵ Lindboe (2008) s. 196

⁶⁶ FNV-2012-172-TRO s. 8

med barnet.⁶⁷ Dette fordi dommeren kan mangle kunnskap om å snakke med barn, slik at det er fare for at samtalen med barnet ikke blir vellykket.

3.5.2.3 Sakkyndige

Fylkesnemnda og retten kan oppnevne sakkyndige. Ifølge lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven) av 17. juni 2005 § 25-2 første ledd skal retten oppnevne sakkyndig «når det er nødvendig for å få et forsvarlig avgjørelsesgrunnlag» eller etter begjæring fra en part. Tvistelovens regler i kapittel 25 om sakkyndigbevis gjelder ifølge barnevernloven § 7-17 d) så langt de passer også for fylkesnemnda. Ofte har begge parter i en barnevernssak ønske om en sakkyndig uttalelse og vil fremsette begjæring om en slik. Under saksforberedelsen i fylkesnemnda skal nemndslederen uansett vurdere om det er behov for sakkyndig utredning og i så fall treffe en slik avgjørelse, se bvl. § 7-12 annet ledd. Den sakkyndiges oppgave er å klargjøre fakta ut fra sin kompetanse. I barnevernsaker er det som regel psykologer eller spesialister i barnepsykiatri som oppnevnes som sakkyndige. Den sakkyndige skal etter tvisteloven § 25-4 få et mandat av retten hvor det beskrives hva den sakkyndige skal gjøre rede for. I en omsorgsovertakelsessak kan det for eksempel være at den sakkyndige skal beskrive barnets omsorgsbehov, foreldrenes omsorgsevne, hvordan hjelpetiltak har fungert og om ytterligere hjelpetiltak vil kompensere for foreldrenes mangelfulle omsorgsevne. Videre, dersom omsorgsovertakelse er aktuelt, hvor det vil være best for barnet å bo.⁶⁸ Til slutt vil mandatet ofte innebære at den sakkyndige oppfordrer barnet til å si sin mening.

3.5.3 Hvem kan være med i samtalen?

I barnevernsaker er det som nevnt enklest og mest vanlig at det er saksbehandleren i barnevernet som har ansvaret for saken, som snakker med barnet. For mange barn vil det

⁶⁷ Sandberg (2010) s. 58

⁶⁸ Lindboe (2008) s. 231

være betryggende å ha med en annen voksen som barnet kjenner godt som en støtteperson. En slik støtteperson vil kunne bidra til at barnet får noen å dele sine tanker og opplevelser med også etter at samtalen har funnet sted.⁶⁹ Veilederen mener at støttepersonen bør være en som har ansvar i barnets dagligliv⁷⁰. Dette begrunnes med at denne personen vil kunne ha viktig informasjon å gi til både saksbehandleren og barnet, og ikke minst at støttepersonen kan endre sine holdninger fordi den får mulighet til å forstå barnets situasjon og behov. Et annet argument er at det kan være enklere for barnet å fortelle om ellers vanskelige temaer når det er en kjent person til stedet.

Veilederen nevner at foreldre som hovedregel ikke bør være støtteperson for barnet under en høring dersom de er direkte involvert i voldsepisoder, overgrep eller har rusproblemer, hvilket jeg anser som opplagt.⁷¹ Selv om slike problemer ligger noe tilbake i tid, eller har blitt mindre den siste tiden, er det ikke i samsvar med slik jeg anser en støtteperson bør være. Som støtteperson bør den voksne være trygg, tålmodig og varm slik at barnet kan føle seg komfortabel med at denne personen skal høre på samtalen. Når foreldre ikke er aktuelle kan det være mer passende med et annet familiemedlem som barnet har god kontakt med eller en venn av familien som betyr noe for barnet. En tredje mulighet er å bruke barnets lærer som støtteperson. En lærer kjenner som regel sin elev godt slik at den kan bidra til å gjøre barnet mer komfortabel under samtalen, og noen ganger kan det være godt for barnet at en mer utenforstående person fungerer som støtte, enn et familiemedlem.

Et nylig lovendringsforslag⁷², som blant annet inneholder en bestemmelse om at barnet har krav på en ”tillitsperson”, dersom det ønsker det, vil trolig føre til hyppig bruk av støtteperson.

⁶⁹ Snakk med meg! (2009) s. 26

⁷⁰ l.c

⁷¹ l.c

⁷² Prop. 106 L (2012–2013) Endringer i barnevernloven

4 Materiale

Mitt ønske er at oppgaven skal gi et bilde av hvordan barns rett til å bli hørt praktiseres i fylkesnemnda. Jeg har undersøkt et stort antall fylkesnemndsvedtak og vil trekke frem utdrag jeg anser interessante. For å gi leseren oversikt over materialet, viser jeg ulike tabeller.

Da det er interessant å se om praksisen er ulik i instansene har jeg undersøkt en del lagmannsrettsdommer. På grunn av oppgavens begrensning vil ikke lagmannsrettsdommene bli behandlet i stor grad, men jeg vil vise en oversikt og si noen ord⁷³.

4.1 Fylkesnemnda

Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker er en uavhengig, statlig nemnd som er første instans for barnevernsspørsmål og sossalsaker. Det er tolv fylkesnemnder i Norge og de fleste av dem dekker to fylker hver. Selv om fylkesnemnda regnes som et forvaltningsorgan tilfredsstiller den ifølge forarbeidene⁷⁴ kravene som stilles til domstolsbehandling i Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK)⁷⁵.

For å finne et utvalg av passende saker har jeg brukt www.lovdata.no som utgangspunkt. Når det gjelder fylkesnemndsvedtak er det bare et utvalg av vedtakene som blir anonymisert og publisert. Enkelte nemnder står for svært mange av vedtakene som er tilgjengelig på lovdata. Dette skyldes at de har færre innkomne saker enn andre nemnder og derfor har mer tid til å anonymisere vedtak.

Jeg har tatt for meg de siste 54 vedtakene vedrørende omsorgsovertakelse og tilbakeføring som er tilgjengelig på lovdata. Det er hos alle de 12 fylkesnemndene et stort antall innkomne saker som gjelder spørsmål om omsorgsovertakelse hvert år. For å gi et

⁷³ Se kapittel 6

⁷⁴ Ot.prp. nr. 29 (1990-1991), s. 134

⁷⁵ Lindboe (2008) s. 201

innblikk i hvor mange saker som kommer inn for nemndene har jeg laget en oversikt for innkomne saker fra 1.1.2011- 31.12.2012 for landets fylkesnemnder. Opplysningene har jeg fått via e-post og telefon. For Hedmark og Oppland har jeg mottatt saksantallet for 2010-2011, grunnet manglende data over 2012. Fylkesnemnda i Rogaland er ikke representert, da jeg ikke har mottatt noen statistikk derfra. I noen av de innkomne sakene har det ikke blitt fattet vedtak fordi sakene har blitt trukket. Antall behandlede saker er derfor lavere enn antall innkomne.

Sakstype	§ 4-8	§ 4-12	§ 4-21	Totalt
Oslo og Akershus	71	395	84	550
Møre og Romsdal	22	129	45	196
Agder	40	149	23	212
Trøndelag			Uvisst	254
Hordaland og Sogn og Fjordane			Uvisst	293
Telemark			Uvisst	93
Østfold			Uvisst	207
Buskerud og Vestfold				421
Troms og Finnmark	17	585	43	645
Nordland	8	182	50	240
<i>Behandlet i Nordland</i>	6	117	25	148
Hedmark og Oppland (2010-2011)			Uvisst	196
Totalt				3307

Figur 1, oversikt over antall fylkesnemndsvedtak.

Tabellen viser at nemnda i Troms og Finnmark og nemnda i Telemark skiller seg ut med henholdsvis flest og færrest antall saker. For meg er det overraskende at det er Troms og Finnmark som topper statistikken og ikke Oslo og Akershus, som har flest innbyggere. Det er imidlertid flere faktorer enn innbyggertallet som spiller inn. Antall bekymrings-

meldinger, hvor mange av bekymringsmeldingene som blir fulgt opp, og hvor godt igangsatte tiltak fungerer har betydning for hvor mange omsorgsovertakelsessaker som kommer for nemndene. En mulig årsak til at Troms og Finnmark har mange saker er en høy andel innbyggere med rus- og alkoholproblemer, og lav sysselsetting.

4.2 Lagmannsretten

Dersom et vedtak av fylkesnemnda påklages, kommer saken opp i tingretten. I så fall er det kapittel 36 i lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven) av 17. juni 2005 nr. 90 som får anvendelse.⁷⁶ Kapittel 36 i tvisteloven inneholder regler om rettslig overprøving av tvangsvedtak.

I de tilfeller tingrettens avgjørelse ankes, blir lagmannsretten neste instans for barnevernsakene. Etter tvisteloven § 36-10 tredje ledd må lagmannsretten samtykke for at anken skal fremmes, noe som fører til at det er få saker som når lagmannsretten.

Lovdata publiserer i dag alle lagmannsrettsdommer. Dette gjør dommene lettere tilgjengelig enn tidligere, da bare enkelte lagmannsrettsdommer ble trykket i Rettens Gang. Jeg har tatt for meg de siste 22 dommene som omhandler §§ 4-8, 4-12 og 4-21. Disse dekker årene 2010-2012 og kommer fra alle de seks lagdømmene vi har i landet.

⁷⁶ Se bvl. § 7-24

	§ 4-8	§ 4-12	§ 4-21	Totalt
Agder		1		1
Borgarting		3		3
Eidsivating		1	1	2
Frostating		5	4	9
Gulating	1	3	1	5
Hålogaland		2		2
Totalt	1	15	6	22

Figur 2, oversikt over antall lagmannsrettsdommer.

5 Fylkesnemndas praksis

I dette kapittelet vil jeg redegjøre for hvordan barns rett til å bli hørt praktiseres. Hvorvidt den nedre aldersgrensen har betydning for om barn høres, på hvilken måte høringen foregår og hvilken vekt barnets mening tillegges er hovedtemaene. Avslutningsvis vil jeg se litt på sakene hvor barna ikke ble hørt.

5.1 Har barnets alder innvirkning på om barnet blir hørt?

Ettersom den nedre aldersgrensen i bvl. § 6-3 ble endret til syv år i 2003 og at også barn under syv år skal høres dersom de har egne meninger, er det interessant å se hvorvidt fylkesnemnda faktisk hører barna som blir berørt av nemndas vedtak og å se om den nedre aldersgrensen i realiteten har stor betydning for om barn høres eller ikke.

Tabellen under viser fordelingen av antall hørte og ikke hørte barn og deres alder.

				Totalt
Type sak	§ 4-8	§ 4-12	§ 4-21	
Antall vedtak	6	40	9	55
Uttalt seg antall vedtak	3	21	6	30
Uttalt seg antall barn	3	28	12	43
Over syv år	3	27	12	42
Under syv år	0	1	0	1
Ikke uttalt seg antall vedtak	3	22	4	29
Ikke uttalt seg antall barn	3	29	4	36
Over syv år	0	1	0	1
Under syv år	3	28	4	35

Figur 3, oversikt over høring av barn i fylkesnemndssakene.

I en sak er det fattet vedtak etter både bvl. § 4-8 og § 4-12, derfor er antall vedtak i tabellen 55 og ikke 54 som er antall undersøkte saker. I andre saker har søsken blitt hørt i varierende grad, noe som fører til at antall hørte og ikke hørte barn overstiger totalt antall saker

5.1.1 Saker om omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-8

I vedtakene som omhandler omsorgsovertakelse etter § 4-8 i barnevernloven har halvparten av barna, tre stykker, blitt hørt. Ingen barn under syv år ble hørt.

FNV-2012-229-HSF omhandler en 11 år gammel gutt. Fylkesnemnda nevner bvl. § 6-3 sitt innhold og legger til:

*«Sønn snart 11 år gammel, og er beskrevet som velfungerende. Han har helt siden plasseringen i januar vært klar på at han ikke vil flytte tilbake til sin far, og han har holdt fast ved at årsaken til dette er at faren har slått ham. Han fastholdt også til talspersonen at han ikke vil tilbake, men da under henvisning til at faren ikke bryr seg om ham».*⁷⁷

Fylkesnemnda bemerker her barnets alder og beskriver ham som velfungerende, noe som ser ut til å ha betydning for vektleggingen av guttens syn.

Saken som omhandler det eldste barnet er fra Troms og Finnmark. Nemnda sier:

*«(...) Ved totalvurderingen er det bl.a. vektlagt at A er helt klar på at hun ønsker å flytte hjem til sin mor. A er 16 år gammel, og hensett til hennes alder og modenhet skal hennes mening tillegges betydelig vekt»*⁷⁸

Her er det tydelig at jentas alder spiller en stor rolle for fylkesnemndas vurdering. Kommunens forslag om omsorgsovertakelse ble ikke tatt til følge.

⁷⁷ FNV-2012-229-HSF s. 7

⁷⁸ FNV-2012-116-TRO s. 9

Den tredje saken gjelder en gutt på ti år.⁷⁹ Fylkesnemnda nevner her ingenting som tilsier at guttens alder har betydning for høringen. Jeg kommer nærmere inn på den saken under punkt 5.3.1.

5.1.2 Saker om omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12

Som tabellen over viser er det 40 ordinære omsorgsovertakelsesvedtak etter bvl. § 4-12. I disse vedtakene har det blitt hørt til sammen 28 barn fordelt på 21 vedtak. Samtidig er det 22 vedtak hvor til sammen 29 barn ikke har blitt hørt. At antall vedtak overstiger antall oppgitte vedtak i tabellen skyldes at det i noen saker har vært søsken av varierende alder, hvor noen av søsknene har blitt hørt, mens andre ikke har blitt hørt. Det har da blitt fattet flere vedtak i samme sak.

Sett bort i fra ett barn som var under syv år, var alle barna som ble hørt mellom ni og 16 år gamle, de fleste var over 13 år. I fem av vedtakene var barna 15 og 16 år gamle og hadde av den grunn partsrettigheter etter § 6-3 annet ledd, hvilket blant annet betyr at barnet kan stille med egen advokat i fylkesnemnda. I det ene vedtaket, FNV-2011-338-HSF, var det likevel en gutt på 16 år som ikke stilte som part. Hans mening kom frem via hans prosessfullmektige som tolket guttens taushet som et uttrykk for at han ikke ønsket at barnevernet skulle overta omsorgen for ham, og at han bestred sakens faktum samt hvilke behandlingsbehov han hadde. Guttens mor fortalte om guttens motvilje mot å gå på skolen og manglende interesse for utdanning.

Av alle de 55 vedtakene er det bare ett eneste barn under syv år som har fått gitt uttrykk for sin egen mening. Det var i en sak fra fylkesnemnda i Hordaland og Sogn og Fjordane i mai 2012.⁸⁰ I vedtakets punkt «Sakens bakgrunn» kommer det i siste avsnitt frem at det ble avhørt åtte vitner, samt talsperson. Punktet «Barnets mening» som består av to, små avsnitt vil jeg sitere her:

⁷⁹ FNV-2011-422-HSF

⁸⁰ FNV-2011-488-HSF

«Talspersonen møtte og forklarte seg. Hun beskrev først hvorledes hun hadde hatt kontakt med barna. Deretter fortalte hun hva barna uttalte.

G sa at det gikk fint hjemme. Hvis han ikke kunne bo hjemme, ville han bo hos fetteren sin. Samvær ønsket han hjemme hos mamma og pappa, og med overnatting. T bad om å få uttale seg. Hun ville bo hjemme hos mamma og pappa. Hvis samvær, ønsket hun dette hjemme hos mamma og pappa.»

Denne jenta, «T», var seks år gammel og ba, som nevnt av fylkesnemnda, om å få uttale seg. Av den grunn stiller jeg meg spørsmålet; ville denne jenta ha blitt hørt dersom hun ikke hadde ytret et ønske om det? Fylkesnemnda skriver at talspersonen hadde hatt kontakt med «barna» og at hun fortalte hva «barna uttalte», hvilket tyder på at jenta var inkludert i samtalen med talspersonen fra starten av. Det er imidlertid ikke sagt noe om hvordan kontakten og samtalen foregikk og det kan derfor tenkes at det ikke var planlagt å snakke direkte med jenta, men at hun bare skulle få overvære samtalen mellom sin eldre bror og talspersonen.

5.1.3 Saker om opphevelse av omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-21

For vedtak etter § 4-21 med spørsmål om tilbakeføring ble barn hørt i seks av ni vedtak. Dette var til sammen tolv barn hvor halvparten var mellom tretten og femten år gamle, ett barn var syv år, ett var ti, og de resterende fire barna var åtte og ni år gamle. Det var i alt fire barn som ikke ble hørt i fire av vedtakene etter § 4-21. Disse barna var alle under syv år, nærmere bestemt tre, tre og et halvt, fire og fem år gamle. I det ene vedtaket er to saker slått sammen, FNV-2011-6-AGD og FNV-2011-7AGD. Her ble to jenter på ti og 13 år hørt, mens deres bror på snart fem, ikke fikk gitt uttrykk for sin mening. Jentene hadde hatt samtale med talsperson, og fylkesnemnda vektla deres ønsker om å bli værende i fosterhjemmet: *«Det er helt klart at de ikke vil flytte til sin mor, men vil fortsette å bo i sine respektive fosterhjem»*⁸¹.

⁸¹ FNV-2011-6-AGD Under «Barneverntjenestens påstandsgrunnlag og påstand».

5.1.4 Sammendrag

Materialet viser at ikke alle barn høres. I mange av vedtakene har søsken blitt hørt i ulik grad. Nesten samtlige barn over syv år har fått gitt uttrykk for sin mening, hvilket tilsier at barnets rettighet i svært stor grad blir overholdt av fylkesnemnda for de eldste barna. Det jeg finner oppsiktsvekkende er at bare ett av 43 hørte barn var under syv år da vedtaket ble fattet. Det betyr at nesten samtlige barn under syv år ikke har fått gitt uttrykk for sin mening i fylkesnemnda, verken gjennom en talperson eller på annen måte. Dette til tross for at også barn under syv år skal høres dersom de kan danne seg egne meninger. I og med at dette er noe barna har krav på, er det urovekkende at barn som blir berørt av et så drastisk spørsmål som hvem som skal ha omsorgen for seg ikke får gitt uttrykk for sine meninger.

At det er vanskelig å høre helt små barn, fra nyfødte til treårsalder, direkte, er åpenbart, da barn i denne aldersgruppen har begrensede språklige og kognitive ferdigheter. Det er ikke lett å fastslå hvilken alder et barn må ha for at lekobservasjon eller en annen form for ikke-verbal høring skal gi utbytte, men trolig vil barn på rundt tre år mestre dette. I hvert fall bør det være større praksis for høring av barn på en slik måte når barna er fra fire til syv år. At det i svært mange av vedtakene ikke blir redegjort for om denne type høring av barn under syv år er foretatt, viser igjen hvor lite effektiv bvl. § 6-3 er, også etter at aldersgrensen ble senket.

5.2 Hvordan har barnet blitt hørt og hvilken vekt har barnets mening blitt tillagt?

Bruk av talperson er den måten å høre barn på som har blitt benyttet i flest av fylkesnemndsvedtakene. I 21 av de totalt 30 vedtakene har talperson vært benyttet. I de resterende 9 vedtakene har barna uttrykt sine meninger overfor fosterhjem, tilsynsfører, sakkyndig, barnevernet og advokat. Noen få barn har også uttalt seg direkte for fylkesnemnda.

5.2.1 Saker om omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-8

I vedtakene som omhandler omsorgsovertakelse etter § 4-8 i barnevernloven har halvparten av barna, tre stykker, blitt hørt. Disse barna var henholdsvis ti, elleve, og 16 år gamle.

I to av de tre vedtakene ble det benyttet talsperson.

I FNV-2012-229-HSF, som også er nevnt over i punkt 5.2.3, fortalte en 11 år gammel gutt om episoder med grov vold og mishandling i hjemmet og om sin redsel for faren sin, både til kontaktlærer og rektor på skolen, barnevernet, Barne-, og ungdomspsykiatrisk poliklinikk, beredskapsmoren, i dommeravhør og til sin talsperson. Han hadde én samtale med talspersonen og under «Sakens bakgrunn» sier nemda følgende:

«I samtalen sa Sønn uoppfordret at han ikke ville bo hos far. Det kom videre frem at det Sønn ønsker er å flytte tilbake til sin mor i Eritrea. Dersom dette ikke er mulig vil han bo hos beredskapsmor.»⁸²

Fylkesnemnda legger vekt på samtalen i sin vurdering på side syv i vedtaket:

«Fylkesnemnda bemerker at den utryggheten som Sønn knytter til faren og til det å være alene med ham, under enhver omstendighet må tas på alvor. Dette innebærer at Sønns opplevelse av at det ikke er trygt hjemme hindrer en tilbakeføring av ham til hjemmet, uavhengig av hva som er årsaken til denne opplevelsen».

Gutten selv ønsket altså ikke å flytte hjem til sin far, hvilket var i overensstemmelse med barnevernets ønske og som fylkesnemnda la stor vekt på.

I det andre vedtaket etter § 4-8 hvor det ble brukt talsperson, FNV-2011-422-HSF, snakket den ti år gamle gutten med talspersonen per telefon. Gutten hadde bodd hos sin tante og onkel som frivillig hjelpetiltak etter bvl. § 4-4, etter at moren, under rus, hadde prøvd å ta sitt eget liv. Til talspersonen fortalte gutten at han ville fortsette å bo hos sin tante og onkel. Talspersonen hadde spurt gutten om han ønsket å besøke sin mor, hvilket gutten bekreftet, dog uten overnatting, slik besøksordningen var på samtaletidspunktet. Dette kommer frem under «Barnets mening» på side 3 i vedtaket. Fylkesnemnda kommer

⁸² FNV-2012-229-HSF s. 3

imidlertid ikke tilbake til guttens mening under sin vurdering, hverken der de drøfter spørsmålet om omsorgsovertakelse eller samværsspørsmålet. For meg er det underlig at guttens mening ikke kommenteres ytterligere når han faktisk har blitt hørt. Selv om det ble konkludert med omsorgsovertakelse, noe gutten også ønsket, er det vanskelig å vite hvorvidt fylkesnemnda vektla guttens mening.

Vedtaket hvor det ikke ble brukt talsperson, er et vedtak fra fylkesnemnda i Troms og Finnmark.⁸³ I denne saken ønsket en 16 år gammel jente å flytte hjem til foreldrene etter å ha vært frivillig plassert på institusjon. Jenta stilte med egen prosessfullmektig og avga selv forklaring i nemnda. Her var det altså barnet selv som uttalte seg.

«(...) A er helt klar på at hun ønsker å flytte hjem til sin mor. A er 16 år gammel, hensett til hennes alder og modenhet skal hennes mening tillegges betydelig vekt.»⁸⁴

Fylkesnemnda la vekt på jentas mening og konkluderte med at omsorgsovertakelse ikke var til jentas beste.

5.2.2 Saker om omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12

Når det gjelder spørsmål om omsorgsovertakelse etter § 4-12 ble det oppnevnt talsperson i fjorten av tjueen vedtak hvor barn ble hørt. De resterende barna har uttrykt sine meninger i dommeravhør, overfor barnevernsansatt og/ eller overfor beredskapsforeldre.

I de fleste vedtakene som gjelder søsken har det blitt oppnevnt én talsperson som har hatt samtale med barna samlet og uttalt hvert barns mening for fylkesnemnda. I et vedtak av fylkesnemnda i Troms og Finnmark⁸⁵ fikk imidlertid alle de tre barna hver sin talsperson. Fylkesnemnda har i et eget avsnitt gjort en kort kommentar av høringen. Jeg refererer fra vedtaket:

⁸³ FNV-2012-116-TRO

⁸⁴ ibid. s. 9

⁸⁵ FNV-2012-172-TRO

«A har overfor sin talsperson, gitt uttrykk for at han ønsker å bo i beredskapshjemmet. B og C har overfor sine talspersoner gitt uttrykk for at de ønsker å bo hos sin mor. Fylkesnemnda finner ikke å kunne tillegge B og Cs uttalelser vekt, idet guttene ikke har innsikt i hvilke konsekvenser det vil ha for dem å bli boende i omsorgsbasen hos Mor.»⁸⁶

Fylkesnemnda konkluderer med omsorgsovertakelse for alle barna, inkludert barn D på tre år som ikke ble hørt.

I et vedtak fra fylkesnemnda i Agder kommer følgende frem:

«Når Gutt uttaler til sin talsperson at han ønsker å bo hos sin far (forutsatt at C er ute av bildet), må dette dessuten holdes opp mot utsagn han har kommet med i beredskapshjemmet om samme tema. Ifølge vitneforklaringen fra B har Gutt i den seneste tid sagt at han «veldig gjerne vil bo på Ø», som ikke er hos far.

Dette innebærer at man ikke uten videre kan legge til grunn at gutten vil bo hos Far fremover. Etter nemndas skjønn er det sannsynlig at han er i en lojalitetskonflikt som er vanskelig for ham. andre, tungtveiende hensyn bør derfor være avgjørende, og nemnda finner det klart at Gutt vil være best tjent med å bo i fosterhjem frem til han blir myndig, jf. bvl. § 4-1.»⁸⁷

C som er kjæresten til guttens far slet med store, psykiske problemer. Guttens mening ble ikke vektlagt av fylkesnemnda, noe som begrunnes med at guttens samtale med talspersonen må veies opp mot noe gutten skal ha sagt til B, hans ene besøkshjemsforelder.

I et annet vedtak av fylkesnemnda i Agder fra oktober 2010 ble en tretten år gammel jente hørt av talsperson to ganger. Den første gangen hadde hun fortalt at hun likte seg hos fosterforeldrene, som hun hadde bodd hos siden juni samme år, da det ble fattet akuttvedtak etter bvl. § 4-6 annet ledd. Hun ønsket likevel å flytte tilbake til faren sin.

«I følge talspersonens forklaring i forhandlingsmøtet viste hun hengivenhet og kjærighet når hun snakket om pappa, samtidig som hun var tydelig klar over at han drikker for mye i perioder, at han ikke klarer å sette grenser for henne og at huset ofte er skittent og rotete. Hun mente at

⁸⁶ ibid. s. 10

⁸⁷ FNV-2010-193-AGD s. 10

barneverntjenesten burde gitt ham en sjanse til. Mamma ville hun ikke ha kontakt med. Ifølge Jente 1 har mamma fått nok sjanser.»⁸⁸

Etter den første samtalen hadde jenta følt at hun ikke fikk gitt klart nok uttrykk for at hun ville bo hos sin far og etter anmodning fra farens advokat fikk jenta en ny samtale med talspersonen. Denne gangen understreket hun sitt sterke ønske om å bo hos faren. På side 8 i vedtaket gir fylkesnemnda en presisering av prinsippet om at barn skal høres og hvordan de vil vektlegge jentas mening.

«Fylkesnemnda skal lytte til barnets ønske og mening. Det følger av bvl. § 6-3 og er et sentralt prinsipp i barnevernretten. Barnets mening skal imidlertid ikke være avgjørende dersom andre tunge hensyn tilsier at det er best for barnet å ikke få det slik det ønsker. Et barn på 13 år har også krav på at fylkesnemnda vurderer grundig hva som etter en helhetsvurdering er hennes beste. Det er lang erfaring for at barn vil tro på sine foreldre når de bedyrer (min rettelse) at alt skal bli bedre. Det er ikke tvil om at Jente 1 er glad i sin far og knyttet til ham. Hennes ønske må ses i lys av dette. I tillegg er det grunn til å tro at hun savner dyra sine.»

Jentas mening ble av fylkesnemnda ikke sett på som å være til hennes beste. Av den grunn ble det fattet et enstemmig vedtak om omsorgsovertakelse.

I FNV-2012-325-HSF ble en tolv år gammel gutt hørt av talsperson, men fylkesnemnda la ikke avgjørende vekt på guttens ønske.

«Gutten har et klart standpunkt om at han vil bo hos sin mor. Det er også klart at han har god tilknytning til både familiegårdsbruket, som skal være overskjøtet til ham, og til hans morfar. Ut fra det som er forklart synes det som at han har en identitet som knytter ham til stedet, og at hans fremtidsutsikter for ham er å drive morfarens gårdsbruk. Både ut fra dette, og ut fra hans forklaring legger fylkesnemnda til grunn at det vil være en påkjenning ut over det vanlige å flytte ham fra hans tilværelse. På den annen side vil konsekvensene for ham også være alvorlige hvis han fortsatt skal bo i en situasjon uten å få dekket sine omsorgsbehov. Spørsmålet er om det

⁸⁸ FNV-2010-188-AGD s. 3-4

er til hans beste at han skal bo i en situasjon med alvorlig omsorgssvikt på grunn av sitt standpunkt og tilknytning.»⁸⁹

Fylkesnemnda konkluderte med at omsorgsovertakelse ville være til guttens beste. Forutsetningen var at gutten kunne bo i fosterhjem hos sin tante, som hadde sagt seg villig til å være fostermor for gutten, eller til et eventuelt fosterhjem ved guttens hjemsted dersom tanten ikke skulle bli godkjent av barnevernet.⁹⁰

Det ene vedtaket⁹¹ hvor et barn under syv år ble hørt, nevnt i punkt 5.1.2, vil jeg si litt mer om. Nemnda skriver at talspersonen beskrev hvordan hun hadde hatt kontakt med barna, men det er ikke nevnt hvordan kontakten foregikk. Nemnda redegjør for barnas mening, men kommenterer hverken den yngste jentas eller den eldre brorens syn på saken. Når først barna har blitt hørt av en talsperson, også jenta som var under den nedre aldersgrensen i bvl. § 6-3, synes jeg det er merkelig at nemnda ikke omtaler noe av det barna har sagt i sin vurdering av saken. Barna blir av nemnda beskrevet med to setninger hver. Om jenta skriver nemnda: *«T har også gode evner. Hun er sjarmerende, er grenseutprøvende og har udiskriminerende adferd.»* Det er imidlertid foreldrenes psykiske tilstander, sykdommer, væremåte og mors negative innstilling til hjelpetiltak som nemnda legger vekt på i sin drøftelse om omsorgsovertakelsesspørsmålet. Hjelpetiltak ble prøvd forgjeves i to og et halvt år, og nemnda skriver at foreldrenes ønske om videre hjelpetiltak bare går ut på de samme tiltak som allerede var prøvd og at de derfor mener at dette ikke er en reell mulighet.

Resultatet av saken ble omsorgsovertakelse for begge barna og begrenset samvær mellom barna og foreldrene fem ganger i året à fire timer hver. Tre av samværene ble satt til å være i eller i tilknytning til fosterhjemmet, mens de to resterende samværene skulle foregå i kommunen hvor foreldrene bodde. Barnas ønsker ble således ikke oppfylt, hverken vedrørende omsorgsovertakelsesspørsmålet eller omfang av og sted for samvær.

⁸⁹ FNV-2012-325-HSF s. 7-8

⁹⁰ *ibid.* s. 8

⁹¹ FNV-2011-488-HSF

Fylkesnemnda begrunnet omsorgsovertakelsen med at det ville være best for barna å flytte i fosterhjem og at barna hadde behov for ro og stabilitet hvilket tilsa samvær i slik utstrekning som vedtatt, uten overnattinger.

I saker hvor et barn har vært i dommeravhør forut for behandling av en sak i fylkesnemnda, kan nemnda vektlegge det som kommer frem. I FNV-2012-172-TRO, nevnt i 3.5.2.2, redegjorde ikke fylkesnemnda noe særlig for barnas samtaler med talspersonene. Barna hadde imidlertid også vært i dommeravhør, hvor de hadde gitt detaljerte beskrivelser av voldshandlinger fra foreldrenes side. Dette la fylkesnemnda spesielt stor vekt på.

«Forklaringene guttene har gitt i dommeravhør er, særlig for de to eldste guttene, detaljerte, grundige og konsistente. Deres forklaringer understøttes av Cs forklaring. Det er ikke større upresisheter i guttenes forklaringer enn det som alltid må forventes ved forklaringer fra barn som har vært utsatt for gjentatte voldshandlinger. De uklarheter som fremkommer i guttenes forklaringer, rokker ikke ved totalbildet av at de har blitt utsatt for vold fra faren. For nemnda fremstår det som klart at det ikke er fiktive hendelser, men reelle episoder guttene forklarer seg om.»⁹²

Tilsvarende la fylkesnemnda vekt på det barnet sa under et dommeravhør i FNV-2012-229-HSF. Gutten på elleve år hadde her vært i dommeravhør i forbindelse med at faren hans var siktet for voldsbruk mot gutten. Fylkesnemnda kommenterer dette på side 5 i vedtaket.

«Fylkesnemnda bygger sine vurderinger på det som Sønn har fortalt relativt detaljert om til flere ulike personer, det som personene rundt Sønn har observert av fryktreaksjoner samt det som skolens personale har observert i forhold til Fars manglende omsorg for Sønn.»

At fylkesnemnda vektlegger barns uttalelser i tidligere dommeravhør ser jeg på som positivt, men lite overraskende ettersom det i all hovedsak er snakk om alvorlige tilfeller med bruk av vold eller seksuelt misbruk av barnet. Det er nok heller et problem at barn lever under slike forhold som det ikke rapporteres om, slik at barna ikke får mulighet til å forklare seg om det. Et eksempel på dette er den mye omtalte saken om Christoffer Kihle

⁹² FNV-2012-284-HSF s. 11

Gjerstad. Dette var en gutt som døde etter å ha blitt utsatt for mishandling av sin stefar over flere år, uten at noen grep inn.

5.2.3 Saker om oppheving av omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-21

I de vedtakene som dreier seg om opphevelse av omsorgsovertakelse ble det brukt talsperson i fire av seks saker hvor barn ble hørt.

Et av vedtakene⁹³ dreier seg om to søstre på ti og 13 år. Den yngste jenta hadde bodd i fosterhjem sammen med jentenes lillebror på fire år siden sommeren 2009, etter at de hadde bodd i beredskapshjem i ett år. Den eldste jenta hadde bodd i et annet fosterhjem siden mars 2009. Fylkesnemnda opplyser om at jentene har hatt samtale med talsperson, men skriver ikke hva som kom ut av samtalen angående bostedsspørsmålet. Jentenes meninger kommer frem via andre. Når det gjelder den eldste jenta sier fylkesnemnda:

«Overfor så vel fosterforeldrene som barneverntjenesten og andre har hun sagt klart fra om at hun hører til i fosterhjemmet og vil bo der til hun blir voksen. Vitnet I, som er tilsynsfører i fosterhjemmet, forklarte at Jente 2 har uttrykt dette mange ganger, og at jenta virker veldig glad i fosterforeldrene. Hun ordlegger seg også som et vanlig familiemedlem, som for eksempel ved å fortelle at hun skal på «hytta vår». Vitnet forklarer også at Jente 2 fremstår som svært reflektert, trives og gjør det bra på skolen, har stabile venner i nærmiljøet og går i den lokale ungdomsklubben. Ifølge vitnet I gir Jente 2 uttrykk for at hun ikke har noen tro på at Mor vil slutte å drikke, og at hun skjønner at hun må bo i fosterhjem fordi hun ikke kan bo hjemme»⁹⁴

Fosterfaren forklarte seg som vitne om den yngste jenta:

«(...) Hun prater mye og kaller fosterforeldrene for mamma og pappa, og hun søker fysisk kontakt. Ved noen anledninger har hun på egenhånd brukt fosterforeldrenes etternavn som etternavn når hun har skrevet navnet sitt, og hun er skuffet over å skille seg ut fra de andre i familien ved å ha lyst hår.»

⁹³ FNV-2011-6-AGD

⁹⁴ ibid. s. 12-13

Det er tydelig at fylkesnemnda legger stor vekt på jentenes meninger når den sier:

«Begge jentene har både verbalt og på andre måter vist sterk motstand mot å flytte tilbake til sin mor, som de ikke stoler på, og de frykter åpenbart en avgjørelse om tilbakeføring. Det de etter hvert har følt seg trygge nok til å fortelle andre om, knyttet til oppveksten hos foreldrene, tilsier at vi har å gjøre med traumatiserte barn som følge av alvorlig omsorgssvikt»

Søstrene fortalte om deres forhold til fosterforeldrene og moren til fosterforeldrene, barnevernet og tilsynsføreren i fosterhjemmet. Angående samværsspørsmålet sier fylkesnemnda at jentene fortalte talspersonen at de ønsket lite samvær. Når det gjelder jentenes lillebror som ikke ble hørt, la fylkesnemnda vekt på andre faktorer. Jeg kommer tilbake til dette under punkt 5.4.

I FNV-2012-142-MRO beskriver fylkesnemnda en syv år gammel jentes samtale med talsperson:

«Hun kaller både fosterforeldrene og foreldrene for mamma og pappa. Hun fortalte at det var mye krangel og mye styr mens hun bodde hos foreldrene; «Egentlig tror jeg mamma ville til P og ville ha meg med, men pappa ville ikke ha meg med, og det ble veldig vanskelig for meg. Husk å si at begge to er veldig snille. Tror det var det som skjedde»

Hun forteller at hun trives på skolen, har mange venner og trives godt i fosterhjemmet. Hun sier: «fostermor og fosterfar vil at jeg skal bo her, og pappa vil at jeg skal bo hos ham. Dette er min tredje familie, og jeg er litt forvirret. Jeg vet ikke helt hvor jeg vil bo, men tror kanskje at det er best at jeg flytter til pappa, for jeg tror at pappa blir veldig lei seg hvis jeg skal fortsette å bo på V. Jeg må i hvert fall treffe pappa ofte hvis jeg må fortsette å bo her.»»⁹⁵

Talspersonen hadde fått inntrykk av at jenta tenkte mer på andre enn seg selv og at hun ikke ønsket å fortelle hva hun egentlig ville selv. Av den grunn ble hennes mening ikke vektlagt av fylkesnemnda.

I FNV-2012-11-TRO er det uklart om barnas mening kom frem via talsperson eller sakkyndig. Det står ikke noe om oppnevning av talsperson, bare at det er ført vitner og

⁹⁵ FNV-2012-142-MRO s. 3

sakkyndig vitne. Jeg tolker saken som at talperson etter bvl. § 7-9 ikke er oppnevnt.. Likevel kommer det frem at jenta på ni år fortalte til fosterforeldrene at foreldrene hennes hadde sagt hva hun skulle si til talpersonen. Det er ikke redegjort for hva jenta skal ha sagt til denne personen. Foreldrenes kommentar om at jenta må anses å være i lojalitetskonflikt tyder likevel på at hun var uklar. Barnets tilknytning til fosterhjemmet, hvor hun ble plassert i som fire-åring, er imidlertid beskrevet. Nemnda regner det som klart at en tilbakeføring vil gi jenta alvorlige, varige problemer, ettersom hennes forhold til fosterfamilien anses som svært sterkt. Om sakens to gutter sier nemnda:

«Bror og Lillebror har uttrykt et klart ønske om å flytte hjem til sine foreldre. Guttene er hhv. 9 og 8 år gammel, og guttenes synspunkt må følgelig tas i betraktning ved vurderingen. Samtidig må det tas i betraktning at ingen av guttene, etter fylkesnemndas vurdering, evner å se konsekvensene av en tilbakeføring, og hvordan dette vil påvirke han og hans utvikling. Guttenes syn kan ikke tillegges avgjørende betydning ved vurderingen av lovens vilkår for tilbakeføring.»⁹⁶

Det ble fattet vedtak om opprettholdelse av omsorgsovertakelsene for de tre barna.

I den siste saken etter bvl. § 4-21 hvor barn ble hørt kom barnas meninger frem via sakkyndig og tilsynsfører. Det var en gutt og en jente og om deres tilknytning til fosterhjemmet skriver fylkesnemnda:

«(...) Gutt f. 1997 har helt siden han ble flyttet ut av hjemmet, gitt klart uttrykk for at han ønsker å flytte hjem og ifølge fosterfar har han ikke «landet» i fosterhjemmet.»⁹⁷

Fylkesnemnda mener at gutten ikke har slik tilknytning til fosterhjemmet som hindrer hjemflytting. Jenta var flere år yngre enn broren og fylkesnemnda hadde en vanskeligere oppgave.

«Hun synes å ha et ambivalent forhold til hvor hun vil bo. Tidligere ga hun uttrykk for at hun ville fortsette å bo i fosterhjemmet, mens hun den siste tiden har gitt uttrykk for at hun ønsker å flytte hjem.»⁹⁸

⁹⁶ FNV-2012-11-TRO s. 9-10

⁹⁷ FNV-2012-20-HSF s. 9

Jenta skulle fylle åtte år i 2012 da saken var oppe for fylkesnemnda. Hun hadde da bodd i fosterhjemmet siden hun var fem-seks år gammel.

*«Overfor tilsynsfører uttalte hun få dager før nemndsmøtet at hun vil hjem og at hun ville bli sint om Gutt f. 1997 får flytte hjem og ikke hun. Overfor den sakkyndige uttrykte hun også at hun har lyst til å flytte hjem, «egentlig på grunn av at hun er veldig glad i mamma og pappa og Gutt f. 1997». Samtidig gav hun uttrykk for noe usikkerhet i forhold til om foreldrene vil kunne passe på henne «helt enda»».*⁹⁹

Fylkesnemnda konkluderte med at det ikke var fare for alvorlige problemer for de to barna ved en tilbakeflytting. Omsorgsovertakelsesvedtaket ble derfor opphevet. Nemnda presiserte imidlertid i vedtaket at hjemflyttingen burde skje gradvis over sommeren.

5.2.4 Vekten av barnets mening

Totalt ble det hørt 43 barn fordelt på 30 vedtak. For 18 barn ble deres meninger vektlagt av fylkesnemnda. Selv om fylkesnemnda i noen saker la vekt på noen av barnas meninger, var vekten svært begrenset i de fleste sakene.

At barn skal høres betyr ikke at deres mening skal være avgjørende for resultatet av saken. Noen faktorer som barnets mening må veies opp mot er sakkyndiges uttalelser, rapporter fra leger og psykologer, hva foreldre og fosterforeldre ha sagt, og skolens, barnevernets eller helsestasjonens beskrivelse av barnet. Fylkesnemnda har i flere av sakene jeg har gjennomgått begrunnet den begrensede vektleggingen av barnets mening med at andres beskrivelser av barnet og dets omsorgsbehov ikke er forenlig med barnets ønske eller at barnets umodenhet tilsier at barnets mening bør gis begrenset vekt. At barnets mening ikke er til barnets beste, jf. bvl. § 4-1 er også en vanlig begrunnelse når vedtak som er uforenlige med barnets mening fattes.

⁹⁸ l.c

⁹⁹ l.c

At ikke barnets mening gis avgjørende vekt i barnevernsaker støttes av Høyesterett. HR-2006-1818-A gjaldt en 15 år gammel jente som ville flytte tilbake til moren. Høyesterett uttalte:

«Av barneloven § 31 annet ledd fremgår det at når barnet er fylt 12 år, skal det legges stor vekt på hva barnet mener. Noen slik bestemmelse finnes ikke i barnevernloven. Det er nok begrunnet i ulikheten mellom det de to lovene regulerer. Når vilkårene for omsorgsovertakelse etter barnevernloven er til stede, er situasjonen for barnet en annen enn når det ved samlivsbrudd er tvist om hvem av foreldrene som skal ha den daglige omsorgen for barnet.»

«D blir 15 år 28. november i år, og en ungdom som henne har krav på å bli lyttet til og bli tatt alvorlig. Etter min mening må det legges stor vekt på hennes oppfatning, men avgjørende alene kan den ikke være. Hennes mening må holdes opp mot en vurdering av den risiko hun utsettes for ved at omsorgen for henne overlates til mor.»¹⁰⁰

Min undersøkelse viser at de barna som mener det samme som barnevernet får sin mening tillagt større vekt enn de barna som har et ønske som strider mot barneverntiltaket. For de 34 barna som ble hørt av talsperson, var det 11 av barnas uttalelser som samsvarte med resultatet. Åtte av disse barna ønsket ikke å bo hos sine biologiske foreldre.

I FNV-2012-284-HSF skjønte de to barna på ni og elleve år at det ikke kunne bo hjemme.

«Begge barna uttale seg til talsperson den 10.10.12 om hvor de ønsket å bo. Barn 2 sa til talspersonen at hun ikke kunne bo hos mamma fordi mamma hadde en tankesykdom. På spørsmål fra talspersonen om hvor han ville bo hvis han ikke kunne flytte hjem, sa Barn 1 at han kanskje ville bo i fosterhjem hos vennen E. Han flyttet ikke tilbake nå, «det skjer ikke på noen år», skal Barn 1 ha sagt.»¹⁰¹

Barnas foreldre var også av den oppfatningen at omsorgsovertakelse ville være til barnas beste. Fylkesnemnda kommenterer ikke barnas mening noe mer, men det er grunn til å tro

¹⁰⁰ HR-2006-1818-A avsnitt 59- 60

¹⁰¹ FNV-2012-284-HSF s.8

at de la vekt på barnas ønsker. Nemnda konkluderte med omsorgsovertakelse og at barna burde bo i fosterhjem, slik barnevernets forslag gikk ut på.

I FNV-2012-120-AGD hadde talspersonen hatt samtale med to brødre på ti og 12 år. Den eldste gutten hadde sagt til talspersonen at han ikke ønsket å bo hjemme fordi faren hadde slått ham og at han var redd for faren.¹⁰² Den yngste gutten hadde hatt problemer med å åpne seg for talspersonen og hadde ikke gitt noe svar på hvor han ønsket å bo eller angående eventuelt samvær. To og en halv uke etter samtalen med talspersonen fortalte imidlertid den yngste gutten til barnevernet at han ville at politiet skulle være til stede dersom det skulle gjennomføres samvær mellom ham og faren.¹⁰³ Dette kan tyde på at talspersonen ikke var den beste til å ha samtale med gutten. Årsakene kan være flere, blant annet at gutten følte seg utrygg i rommet sammen med den fremmede eller at talspersonen ikke planla samtalen godt nok for å få gutten til å fortelle. Fylkesnemnda anså guttene som svært redde for sin far og vedtok omsorgsovertakelse for begge. Den eldste guttens uttalelse ble dermed vektlagt.

Det ene vedtaket hvor det ikke ble besluttet omsorgsovertakelse, FNV-2012-43-MRO gjaldt en gutt som helst ville bo hos sin mormor, men som også syntes det var greit å bo hos moren. Fylkesnemnda kom til at moren, med hjelpetiltak og støtte fra guttens mormor kunne greie omsorgen for gutten. Barnet i denne saken fikk ikke sitt første bostedsønske oppfylt, men fylkesnemnda vektlagt likevel guttens mening og hans opplevelse av mormoren som sin nærmeste. Jeg anser derfor at barnets mening ble tillagt betydelig vekt i vedtaket.

5.2.5 Sammendrag

Ut i fra mitt materiale er samtale med talsperson den mest vanlige måten å høre barn i fylkesnemnda på. Man skulle tro at barnets mening kom godt frem og ble kommentert av

¹⁰² FNV-2012-120-AGD

¹⁰³ *ibid.* s. 4

fylkesnemnda i vedtaket i slike tilfeller. Jeg har imidlertid funnet ut at det ikke alltid er tilfellet. I flere av sakene unnlater fylkesnemnda å redegjøre for nemndas mening på barnets syn. I stedet nevner den kort hva som har kommet frem i samtalen eller opplyser om at barnet har blitt hørt uten å kommentere dette ytterligere.

I de vedtakene hvor barnets ønske samsvarer med barnevernets, ser det ut til at fylkesnemnda vektlegger dette i særdeles stor grad. Der barnets ønske er å bli boende hos eller å flytte hjem til foreldrene, blir ikke barnets mening vektlagt i vesentlig grad. Begrunnelsen er som regel at barnets ønske ikke er til barnets beste. Barn er svært lojale overfor foreldre og ønsker i de fleste tilfeller å bli værende hjemme, selv under kritikkverdige forhold.

Det er for meg forståelig at barnets ønske sjelden gis avgjørende vekt, noe meningen heller ikke er.

5.3 Barna som ikke høres – hva legger fylkesnemnda vekt på?

I de 55 vedtakene var det 36 barn som ikke ble hørt. Selv om ikke barna fikk gitt uttrykk for sine meninger, har fylkesnemnda lagt vekt på andres beskrivelser av barna i flere av sakene. For meg kan dette fremstå som indirekte måter å høre barn på, ved at barnets situasjon blir beskrevet av andre enn partene i saken objektivt. Selvsagt kan også barnehagepersonell, lærere, naboer og ikke minst fosterforeldre være partiske, men jeg vil tro at de fleste gir et oppriktig bilde av hvordan barnet og dets omgivelser fremstår. Disse personene vil da kunne være pålitelige kilder for fylkesnemnda. Jeg vil kort vise noen uttalelser som har blitt tillagt vesentlig vekt i fylkesnemnda.

5.3.1 Vitneforklaringer

Fosterforeldre har ofte et sterkt og nært forhold til fosterbarnet. Av den grunn er nok ikke deres forklaringer alltid de beste kildene og bevis for fylkesnemnda, da de kan ha sterke

følelser i saken og ønske om å beholde barnet hos seg. På den annen side vil fosterforeldre kunne redegjøre for hvordan barnet fungerer i det daglige, noe som kan hjelpe fylkesnemnda i vurderingen. Beredskapsforeldre som har hatt barnet hos seg i en kortere periode på midlertidig basis, har trolig et annet forhold til barnet enn mange fosterforeldre. Av den grunn kan det være mer aktuelt for fylkesnemnda å bruke beredskapsforeldres beskrivelser som grunnlag i en avgjørelse. I flere av sakene jeg har undersøkt har fosterforeldres og beredsskapsforeldres beskrivelser av barnet blitt vektlagt i stor grad.

I FMNV-2011-6-AGD, nevnt i punkt 5.1.3, ble lillebroren på fire år ikke hørt. For hans del la nemnda vekt på fosterfarens uttalelse om at gutten trives i barnehagen, en vitneforklaring fra en psykolog og uttalelse fra overlegen ved den barnenevrologiske avdelingen hvor gutten hadde blitt utredet. Disse mente alle at gutten profitterte på å bo i fosterfamilien, hvor også den ene søsteren hans bodde og at hans symptomer på relasjonsskade tilsa at den påbegynte tilknytning til fosterfamilien var viktig for at hans positive utvikling skulle fortsette. Guttens alder tilsier at det skulle være mulig å ha en samtale med gutten, lagt opp etter veiledningens¹⁰⁴ anbefaling. Eventuelt kunne lekobservasjon¹⁰⁵ eller bruk av bilder som gutten kunne fortelle om være en måte å høre denne gutten på, ettersom han, ifølge «psykolog 3» hadde vanskeligheter med å forklare seg abstrakt. Det ser likevel ut til at fylkesnemnda fikk et klart bilde av gutten og hans behov fra de nevnte personene, noe som bidro til et forsvarlig avgjørelsesgrunnlag.

I FNV-2011-119-AGD ble det fattet omsorgsovertakelse av en fire måneder gammel baby. Alderen tilsier at barnet ikke kunne høres. Ansatte på institusjonen som familien hadde bodd på etter fødselen beskrev foreldrenes manglende evne til å ta seg av babyen, noe som var detaljert og ble vektlagt i stor grad. Nemnda presiserer imidlertid at de også vektlegger opplysninger om foreldrenes liv.

¹⁰⁴ Snakk med meg! (2009)

¹⁰⁵ Se punkt 3.4

Barnets lærer eller førskolelærer kan også være gode kilder for fylkesnemnda. I FNV-2011-149-TRL ble en jente på to år blant annet beskrevet av barnehageansatte. Fylkesnemnda vektlegger blant annet:

«(...) Opplysningene fra pedagogisk leder i barnehagen og Ansatt 1 om Jente 1s unngåelsesadferd, at hun raskt aksepterte beredskapshjemmene og ikke fremviste særlige tegn på savn etter mor, samt opplysningene om mors sykdom, underbygger konklusjonene om et utrygt tilknytningsmønster for Jente 1.»

«(...) Ansatt 1 uttalte at beredskapshjemmets samspill med Jente 1 var noe av det fineste hun hadde sett.»¹⁰⁶

I vedtaket la fylkesnemnda også vekt på en rapport utarbeidet av Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk og Barne-, ungdoms- og familieetaten. Samspillet mellom mor og datter ble der beskrevet som fraværende. Til støtte for mor fortalte flere vitner om morens gode væremåte overfor datteren, men fylkesnemnda la ikke særlig vekt på disse forklaringene.

Slike karaktervitner har sjelden stor verdi for fylkesnemnda. Grunnen er at det ofte er foreldrenes «venner» som kun forteller alt det positive de mener om foreldrene og ikke ser eventuelle svakheter. Ofte er vitnene like foreldrene. Dersom foreldrene har rusproblemer har gjerne vennene deres det også, da de gjerne vanker i samme miljø. Vitnets troverdighet blir også lavere dersom det ikke makter å svare på kritiske spørsmål i nemnda. For eksempel om hvorfor vitnet bare beskriver forelderens som snill og omsorgsfull når vitnet tidligere har fortalt om rus og voldsbruk.¹⁰⁷

¹⁰⁶ FNV-2011-149-TRL s. 5

¹⁰⁷ Samtale med Sætren 13.3.13

6 Mitt inntrykk av lagmannsrettens praksis

6.1 De eldste barna høres

Som i fylkesnemnda blir barn over syv år i all hovedsak hørt når saken kommer for lagmannsretten. Av 15 saker etter bvl. § 4-12 ble barn hørt i syv av dem. Det var åtte barn, syv av dem over syv år. I den ene saken etter § 4-8 ble ikke barnet hørt, mens barna ble hørt i halvparten av de seks sakene etter § 4-21. De tre barna var alle over syv år.

Som i fylkesnemnda ble ett barn under syv år hørt i lagmannsretten. I LB-2011-57052 hadde en seksåring over tid sagt at han ville hjem til sin mor og sine søstre. Lagmannsretten la vekt på guttens ønske og opphevet fylkesnemndas avgjørelse om omsorgsovertakelse.

Av de ti sakene hvor barn ble hørt, ble det dom for ikke omsorgsovertakelse/oppheving av omsorgsovertakelse i fem av dem. Dette var etter barnas ønske, bortsett fra LG-2011-112690 som omtales under punkt 6.2.

Totalt er det 12 saker med til sammen 15 barn som ikke ble hørt. Bortsett fra ett barn, var alle under syv år. I ti av vedtakene ble det bestemt/fastholdt omsorgsovertakelse.

6.2 Hvordan har barna blitt hørt og hvilken vekt har deres mening blitt tillagt?

I fylkesnemndssakene ble mange barn hørt av talsperson. I bare tre av lagmannsrettssakene er det opplyst bruk av talsperson. Dette skyldes trolig at det ikke finnes noen bestemmelse om talsperson i tvisteloven og manglende rutiner for høring av barn i retten.¹⁰⁸

I LF-2010-178752, en sak som gjaldt spørsmål om opphevelse av omsorgsovertakelsesvedtak etter § 4-21, ble en tolv år gammel gutt hørt av talsperson. Guttens ble spurt om hvor han ville bo. Han nevnte bare hvordan han ønsket at det skulle være der han skulle bo, blant

¹⁰⁸ Samtale med Sætren 13.3.13.

annet måtte det være en landingsplass for modellfly, ikke hvem han ville bo hos. Gutten hadde Tourettes syndrom og ADHD. Retten fant at det ikke var grunnlag for å vektlegge guttens uttalelse i noen retning.

I to saker etter § 4-12 har talsperson vært benyttet. I LF-2011-125021 ble en fjortenårig jentes uttalelse ikke vektlagt, da bostedsspørsmålet ikke fremstod som viktig for jente. I LG-2011-112690 hadde en trettenårig gutt uttrykt motstand mot å bo hos foreldrene i ni måneder. Sommeren 2011 hadde han imidlertid sagt at han ville hjem. Retten sier:

«For lagmannsretten er det nærliggende å tenke at hans varierende sterke meninger og avvísning av foreldrene kan være hans virkemiddel for å beskytte seg selv mot noe som er følelsesmessig vanskelig for ham.»¹⁰⁹

Lagmannsretten besluttet at foreldrene kunne ta seg av gutten, til tross for guttens motstand og hans utfordringer som følge av ADHD, Tourettes syndrom og av å være prematurfødt.

Det kommer ikke frem i alle sakene hvordan de resterende barna har blitt hørt. I noen saker¹¹⁰ nevner retten at barnet/barna har blitt hørt og sier hva dets/deres mening er uten å nevne hvem barnet/barna har snakket med.

Totalt fikk fem av 11 barn vektlagt sin mening, men graden varierer. I LG-2009-168693 ble fylkesnemndas omsorgsovertakelsesvedtak opphevet og retten bemerket at den vektla det ene barnet på 15 år sin mening i særlig grad. Dommen ble avsagt med dissens. Mindretallet mente at saken var for dårlig opplyst.

I halvparten av vedtakene hvor barn ble hørt ble omsorgsovertakelsen opphevet eller tilbakeført. Sammenliknet med fylkesnemnda er dette en høy prosentandel. Private parter har med andre ord fått større gjennomslag i lagmannsretten enn i fylkesnemnda.

¹⁰⁹ LG-2011-112690 s. 9

¹¹⁰ LG-2010-68214 og LG-2009-168693

7 Avslutning

I oppgaven har redegjort for hva retten til å bli hørt innebærer og hvordan rettigheten praktiseres av fylkesnemnda i omsorgsovertakelsessaker og i saker om oppheving av omsorgsovertakelse. Jeg har så vidt kommet inn på lagmannsrettspraksis.

Barns rett til å bli hørt overholdes stort sett av fylkesnemnda når det gjelder barn over syv år, men barnets mening vektlegges i liten grad. I de fleste vedtakene skyldes dette at nemnda ikke anser barnets mening i å være til barnets beste. For barn under syv år ser det ut til at rettigheten knapt eksisterer, da bare ett barn ble hørt. Dette synes jeg underlig, da det i de siste årene har vært fokus på at BK art. 12 må overholdes i større grad i barnevernsaker, også for barn under syv år. Jeg forstår at det ikke alltid er like hensiktsmessig å snakke med de yngste barna, både fordi man bør unngå å stille dem i en lojalitetskonflikt og fordi voksne vanligvis ser barnets situasjon bedre enn de yngste barna selv. Min mening er likevel at disse barna bør inkluderes i større grad enn min undersøkelse har vist. Jeg tenker spesielt på barn i alderen 3/4 -6 år som har et noenlunde utviklet språk, eller har evne til å uttrykke seg på andre måter.

De fleste nemndene har kapasitetsproblemer, hvilket medfører lang behandlingstid.¹¹¹ Dette kan føre til at nemnda nedprioriterer å høre de yngste barna, noe som ofte krever mer enn å høre de over syv år.

Bruk av talsperson er en vanlig måte å høre barn på i fylkesnemnda. Frem til mars 2013 var talspersonens oppgave både å høre barnets mening samt å gi sitt eget synspunkt. Talspersonens mening er som regel annerledes enn barnets og en mulig grunn til at barnets mening ikke ble tillagt vesentlig vekt av nemndene. Nå som talspersonens oppgave er forandret, kan det være interessant å se om barnets mening blir tillagt større vekt fremover.

Lagmannsretten ligger på linje med fylkesnemnda når det gjelder antall hørte barn. Mitt inntrykk er likevel at lagmannsretten legger større vekt på barnas ønsker enn fylkesnemnda.

¹¹¹ Opplyst av fylkesnemndene per telefon og e-post.

Det viktig å huske på at selv om barn har en rett til å bli hørt, er ikke barnets mening avgjørende for resultatet. De fleste barn er tolerante og lojale over foreldrene og ønsker som regel å bo sammen med dem, til tross for sterk omsorgssvikt. Dette taler for at barnets mening ikke skal tillegges særlig vekt i saker hvor barnets oppvekstsvilkår er kritikkverdige. Forslaget om at det biologiske prinsipp skal nedprioriteres, mener jeg vil resultere i flere omsorgsovertakelser, noe naturligvis få barn ønsker, men som likevel er til mange barns beste.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet la den 5.4.13 frem lovendringsforslag til barnevernloven som skal styrke barns rett til å medvirke i barnevernsaker.¹¹² Forslaget ble godkjent i statsråd samme dag. Endringsforslaget er et resultat av at barns rett til å bli hørt ikke har blitt praktisert i tilfredsstillende grad selv om rettigheten er nedfelt flere steder.¹¹³

¹¹²<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/aktuelt/nyheter/2013/et-bedre-barnevern--riktig-hjelp-til-ret.html?id=721620>

¹¹³ Prop. 106 L (2012–2013) 18.2.1

Kilder

Litteratur

Grøholdt, Sommerschild og Garløv *Lærebok i barnepsykiatri*, 4. utg. Universitetsforlaget, Oslo, 2008

Haugli, Trude, *Barns rettssikkerhet: Rettshjelp fra kyst til vidde*, Festskrift til Jusshjelpa i Nord-Norge 20 år, Gyldendal Norsk Forlag, Oslo, 2009

Hennum, Ragnhild, *Retten til beskyttelse mot vold, overgrep og utnyttelse: Barnekonvensjonen, Barns rettigheter i Norge*, 2 utg. Universitetsforlaget, Oslo, 2012

Kjønstad, Asbjørn og Syse, Aslak, *Velferdsrett II Barnevern og sosialrett*, 4. utg. Gyldendal Norsk Forlag, Oslo, 2012

Lindboe, Knut, *Barnevernrett*, 5. utg. Universitetsforlaget, Oslo 2008

Sandberg, Kirsten, *Barns rett til medbestemmelse - et juridisk perspektiv: Barn som samfunnsborgere – til barnets beste?*, Universitetsforlaget, Oslo, (2010)

Sandberg, Kirsten, *Tilbakeføring av barn etter omsorgsovertakelse*, Gyldendal Akademisk, Oslo 2003

Sandberg, Kirsten, *Barns rett til å bli hørt: Barnekonvensjonen, Barns rettigheter i Norge*, 2.utg. Universitetsforlaget, Oslo, 2012

Smith, Lucy, *FNs konvensjon om barnets rettigheter: Barnekonvensjonen, Barns rettigheter i Norge*, 2. utg. Universitetsforlaget, Oslo, 2012.

Stang, Elisabeth Gording, *Barnets rett til deltakelse i barnevernsaker*, Hefte for Kritisk Juss nr. 1, 2007

Stang, Elisabeth Gording, *Det er barnets sak*, juridisk doktoravhandling, Oslo 2007

Strandbu, Astrid, *Barnets deltakelse og barnets beste i barnevernet: Barn som samfunnsborgere – til barnets beste?*, Universitetsforlaget, Oslo, 2012

Søvig, Karl Harald, *Barns rettigheter på barnets premisser – utfordringer i møtet mellom FNs barnekonvensjon og norsk rett*, Det juridiske fakultets skriftserie nr. 15, Universitetet i Bergen, 2009

Lovforarbeider

Prop. 106 L (2012–2013) Endringer i barnevernloven

NOU 2012: 5 Bedre beskyttelse av barns utvikling, eekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet

Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) Om lov om barneverntjenester (barnevernloven)

Ot.prp. nr. 29 (1990-1991) Om lov om sosiale tjenester mv.

Ot.prp. nr. 8 (1986-1987) Om lov om endring i barneloven § 30 (vold og annen mishandling av barn)

Forskrifter

Forskrift om barnets talsperson i saker som skal behandles i fylkesnemnda av 18.2.2013

Forskrift om barnets talsperson i saker som skal behandles i fylkesnemnda av 22.12.1993

Lover

2010 Lov om endringer i barnelova mv. av 9. februar 2010 nr. 13

2005 Lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven) av 17. juni 2005 nr. 90

1993 Lov om endringer i barnevernloven av 11. juni 1993 nr. 70

1992 Lov om barneverntjenester (barnevernloven) av 17. juli 1992 nr. 100

1987 Lov om endring i barneloven § 30 av 6. februar 1987 nr. 11

1981 Lov om barn og foreldre (barnelova) av 8. april 1981 nr. 7

Internasjonal konvensjon

1989 FNs konvensjon om barnets rettigheter (barnekonvensjonen) av 20. november 1989

Offisielt dokument

Snakk med meg! En veileder om å snakke med barn, Barne- og likestillingsdepartementet (2009)

FNs Barnekomité's generelle kommentarer

Generell kommentar nr. 7 (2005)

Generell kommentar nr. 12 (2009)

Internettsider

<http://www.lovdata.no>

Om FNs barnekonvensjon:

http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/tema/barn_og_ungdom/the-un-convention-on-the-rights-of-the-c.html?id=678679

Oversikt over FNs barnekomité's generelle kommentarer:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/ryddemappe/temainnhold/generelle-kommentarer-fra-fns-barnekomit.html?id=573909>

Regjeringen Stoltenberg IIs barnevernløft:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/aktuelt/nyheter/2013/et-bedre-barnevern--riktig-hjelp-til-ret.html?id=721620>

Barne,- og likestillingsdepartementets veiledningsfilm om å snakke med barn:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/aktuelt/nyheter/2009/snakk-med-meg-.html?id=571171>

Andre kilder

Sandberg, Kirsten, forelesninger i barnerett, JUR 5970, Universitetet i Oslo, våren 2012

Sætren, Inger-Lise, barnevernsadvokat, samtale om barnevern den 13.3.13

Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker

Fylkesnemnda i Agder

Fylkesnemnda i Buskerud og Vestfold

Fylkesnemnda i Hedmark og Oppland

Fylkesnemnda i Hordaland og Sogn og Fjordane

Fylkesnemnda i Møre og Romsdal

Fylkesnemnda i Nordland

Fylkesnemnda i Oslo og Akershus

Fylkesnemnda i Telemark

Fylkesnemnda i Troms og Finnmark

Fylkesnemnda i Trøndelag

Fylkesnemnda i Østfold

Rettspraksis

Høyesterettsdommer

1. HR-2006-1818-A
2. HR-2005-1865-A
3. HR-1999-133-K
4. HR-1996-86-B
5. HR-1996-133-K

Lagmannsrettsdommer

1. LA-2009-183137
2. LB-2012-65749
3. LB-2011-145146
4. LB-2011-57052 – LB-2011-115483
5. LB-2012-115970
6. LE-2011-4765
7. LF-2009-133962
8. LF-2010-178752

9. LF-2012-25965
10. LF-2011-125021
11. LF-2011-70324
12. LF-2011-75398
13. LF-2011-8865
14. LF-2010-188592
15. LF-2009-172830
16. LG-2011-112690
17. LG-2010-195385
18. LG-2010-128259
19. LG-2010-68214
20. LG-2009-168693
21. LH-2012-71048
22. LH-2010-87391

Fylkesnemndsvedtak

1. FNV-2012-120-AGD
2. FNV-2012-146-AGD
3. FNV-2011-6-AGD – FNV-2011-7-AGD
4. FNV-2011-43-AGD
5. FNV-2011-67-AGD
6. FNV-2011-116-AGD
7. FNV-2011-119-AGD
8. FNV-2011-137-AGD
9. FNV-2011-230-AGD – FNV-2011-231-AGD – FNV-2011-269-AGD
10. FNV-2011-281-AGD
11. FNV-2010-72-AGD – FNV-2010-73-AGD – FNV-2010-81-AGD
12. FNV-2010-188-AGD
13. FNV-2010-193-AGD
14. FNV-2010-196-AGD

15. FNV-2010-222-AGD
16. FNV-2012-20-HSF
17. FNV-2012-50-HSF
18. FNV-2012-71-HSF
19. FNV-2012-179-HSF
20. FNV-2012-229-HSF
21. FNV-2012-241-HSF
22. FNV-2012-284-HSF
23. FNV-2012-287-HSF
24. FNV-2012-314-HSF
25. FNV-2012-325-HSF
26. FNV-2012-343-HSF
27. FNV-2012-404-HSF (Vedtak etter både bvl. § 4-8 og 4-12.)
28. FNV-2012-490-HSF
29. FNV-2011-338-HSF
30. FNV-2011-375-HSF
31. FNV-2011-422-HSF
32. FNV-2011-445-HSF
33. FNV-2011-488-HSF
34. FNV-2011-524-HSF
35. FNV-2012-28-MRO – FNV-2012-35-MRO
36. FNV-2012-29-MRO
37. FNV-2012-43-MRO
38. FNV-2012-51-MRO
39. FNV-2012-142-MRO
40. FNV-2011-242-MRO
41. FNV-2012-48-TRL
42. FNV-2012-78-TRL
43. FNV-2012-98-TRL
44. FNV-2011-149-TRL

- 45. FNV-2011-268-TRL – FNV-2011-375-TRL
- 46. FNV-2012-11-TRO
- 47. FNV-2012-13-TRO
- 48. FNV-2012-14-TRO
- 49. FNV-2012-44-TRO
- 50. FNV-2012-75-TRO
- 51. FNV-2012-116-TRO
- 52. FNV-2012-172-TRO
- 53. FNV-2010-439-OSL
- 54. FNV-2010-455-OSL